

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 8
2017.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:

<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 112.000 прописа, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
(**smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs**)

Технички уредник: Јелена Васиљевић, оператер за системе базе података

Сарадници: Гордана Јуришић, документалиста
Смиљана Павков, документалиста
Гордан Горунковић, оператер за системе базе података
Гордана Михајловић, оператер припреме података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података

Лектор: Смиља Богдановић

Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и
Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед старих публикација
- 4.** Преглед нових књига
- 5.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Боливарској Републици Венецуели, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Бразилији, Љубомира Милића, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Боливарској Републици Венецуели, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Бразилији, Данила Пантовића, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Белгији, Марине Јовићевић, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Италији, Горана Алексића, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије – сталног представника Републике Србије – шефа Сталне мисије Републике Србије при Савету Европе у Стразбуру, Зорана Поповића, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије – сталног представника Републике Србије – шефа Сталне мисије Републике Србије при Савету Европе у Стразбуру, Александре Ђуровић, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Уједињеном Краљевству Велике Британије и Северне Ирске, Огњена Прибићевића, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Уредба о допуни Уредбе о Управи за заједничке послове републичких органа, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Уредба о изменама и допунама Уредбе о програму и начину полагања државног стручног испита, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Одлука о одређивању одговорних лица и тела за управљање програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) за период 2014–2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Одлука о одређивању одговорних лица и тела у систему управљања програмима претприступне помоћи Европске уније за период 2007–2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Одлука о измени Одлуке о образовању Савета за реформу јавне управе, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о измени Одлуке о образовању Савета за националне мањине, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о отварању Конзулата Републике Србије у Ници, Република Француска, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о отварању Конзулата Републике Србије у Калгарију, Канада, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о отварању Конзулата Републике Србије у Окланду, Нови Зеланд, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о изменама Одлуке о отварању Конзулата Савезне Републике Југославије у Тел Авиву, Израел, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о образовању Радног тела за праћење спровођења Националне стратегије за процесуирање ратних злочина, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о образовању Радне групе за успостављање националне базе података за борбу против тероризма, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о укидању виза за улазак у Републику Србију за држављане Републике Индије (носиоце обичних пасоша), Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Одлука о укидању виза за улазак у Републику Србију за држављане Исламске Републике Иран (носиоце обичних пасоша), Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Правилник о допуни Правилника о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Бранислава Божића, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Решење о изменама и допуни Решења о утврђивању листе означених лица, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Решење о постављењу вршиоца дужности заменика директора Управе за заједничке послове републичких органа, Милице Лукешевић, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Решење о разрешењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Здравка Курћубића, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Решење о постављењу на положај помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Здравка Курћубића, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Решење о допуни Решења о утврђивању листе означених лица, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Решење о измени и допунама Решења о утврђивању листе означених лица, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2017

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о измени и допуни Одлуке о посланицима у радном односу у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2017

Службени лист Града Београда

Измене и допуне Пословника Градског већа Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 51/2017

Правилник о изменама и допунама Правилника о Управи у Градском правобранилаштву Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 53/2017

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о измени и допунама Закона о пољопривредном земљишту, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Уредба о утврђивању Државног програма хитних санационих радова на објектима за заштиту од вода оштећеним у поплавама у мају и јуну 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Уредба о утврђивању Државног програма хитних санационих радова на објектима за заштиту од вода оштећеним у поплавама у марту 2016. године, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Уредба о изменама и допунама Уредбе о општим условима за емисију и продају државних хартија од вредности на примарном тржишту, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Уредба о изменама и допуни Уредбе о поступку контроле извршења уговорних обавеза купца из уговора о продаји капитала или имовине, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Уредба о престанку важења Уредбе о одржавању стамбених зграда и станова, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Уредба о начину вршења метролошког надзора, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Уредба о издавању доплатне поштанске марке „Изградња Спомен-храма Светог Саве, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Уредба о изменама и допунама Уредбе о ближим условима, критеријумима и елементима за паушално опорезивање обвезника пореза на приходе од самосталне делатности, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о измени Одлуке о утврђивању цене складиштења обавезних резерви нафте и деривата нафте у складиштима у јавној својини, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Одлука о учешћу нето вредности имовине свих добровољних пензијских фондова у процењеној вредности бруто домаћег производа у Републици Србији за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2017

Одлука о изменама Одлуке о начину обрачуна накнада друштва за управљање добровољним пензијским фондом, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2017

Одлука о измени Одлуке о посредницима друштва за управљање добровољним пензијским фондом и издавању дозволе за обављање послова информисања о добровољном пензијском фонду, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2017

Одлука о рачуноводственом отпису билансне активе банке, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2017

Одлука о проглашењу престанка елементарне непогоде, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о допунама Одлуке о одређивању пољопривредних и прехранбених производа за које се плаћа посебна дажбина при увозу и утврђивању износа посебне дажбине, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о изменама Одлуке о оснивању Зеленог фонда Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о изменама и допунама Одлуке о минималном захтеву за капиталом и подобним обавезама банке, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о изменама и допунама Одлуке о информацијама и подацима који се достављају Народној банци Србије за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Одлука о измени Одлуке о образовању Радне групе за спровођење препорука из „Беле књиге“ Савета страних инвеститора, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о изменама и допуни Одлуке о образовању Координационог тела за сузбијање сиве економије и Заједничке групе за унапређење позиције

Републике Србије на листи Светске банке „Doing business“, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о изменама и допуни Одлуке о расподели и коришћењу средстава за подршку унапређења локалне и регионалне инфраструктуре – Градимом заједно – ЕИБ 9, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Одлука о изменама и допуни Одлуке о образовању Савета за иновационо предузетништво и информационе технологије, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Одлука о изменама Методологије за одређивање цене електричне енергије за гарантовано снабдевање, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Правилник о условима које треба да задовољи објекат за одговарајући смештај, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Правилник о мерилима за утврђивање реда првенства за доделу стамбене подршке, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Правилник о садржини и начину вођења евиденције поступака иселења и пресељења, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Правилник о сервису за управљање бродским саобраћајем (VTS), Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Правилник о условима и нормативима за планирање и пројектовање стамбених зграда и станова у програмима стамбене подршке, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Правилник о садржини и обрасцу, као и начину вођења евиденције коју воде овлашћена тела, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2017

Правилник о изменама и допунама Правилника о садржини документације која се подноси уз захтев за издавање дозволе за увоз, извоз и транзит отпада, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Правилник о утврђивању Програма мониторинга безбедности хране животињског порекла за 2017. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима за расподелу и коришћење средстава Буџетског фонда за воде Републике Србије и о

начину расподеле тих средстава, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Правилник о изменама и допунама Правилника о ваздухопловном информисању, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Решење о одређивању основице осигурања на коју се обрачунава и плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање за лица укључена у обавезно осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Тарифа накнада које СОКОЈ наплаћује по основу јавног саопштавања музичких дела путем биоскопских пројекција (Тарифе за биоскопе), Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник за доделу бесповратних средстава за опремање сточарских фарми у АП Војводини у 2017. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2017

Правилник о додели средстава за суфинансирање набавке конструкција и опреме за биљну производњу у заштићеном простору на територији АП Војводине у 2017. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2017

Правилник о додели бесповратних подстицајних средстава за суфинансирање реализације пројеката примене соларне енергије у заливним системима, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2017

Правилник о додели бесповратних средстава микро и малим привредним друштвима и предузетницима који своју делатност обављају у оквиру креативне економије за субвенционисање трошкова набавке машина, опреме или софтвера у 2017. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2017

Измена Правилника за доделу средстава за подизање нових рибњака и реконструкцију постојећих на територији АП Војводине за 2017. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2017

Службени лист Града Београда

Упутство о начину уплаћивања и евидентирања одређених јавних средстава и праћења укупних јавних средстава буџета Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 53/2017

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Правилник о допуни Правилника о условима за производњу лекова, садржају обрасца дозволе за производњу лека и регистру издатих дозвола за производњу лекова, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Правилник о допуни Правилника о начину пријављивања, прикупљања и праћења нежељених реакција на лекове, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Правилник о начину праћења зооноза и узрочника зооноза, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Правилник о измени и допуни Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о садржини и форми обрасца пријаве предлога пројекта на јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у области здравствене заштите, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 38/2017

Одлука о садржини и форми обрасца за оцењивање пријаве предлога пројекта на јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у области здравствене заштите, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 38/2017

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о образовању Одбора за организацију Петог дијалога о политикама у образовању НР Кина – ЦИЕЗ и Четвртог састанка Конзорцијума институција високог образовања НР Кина – ЦИЕЗ, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Одлука о утврђивању мера заштите, граница заштићене околине и мера заштите заштићене околине манастира Градац, непокретног културног добра од изузетног значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Одлука о образовању Националног савета за спречавање негативних појава у спорту, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Правилник о општим стандардима постигнућа за крај основног образовања за страни језик, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2017

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2017

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о додели бесповратних средстава локалним самоуправама са територије Аутономне Покрајине Војводине за суфинансирање пројеката од значаја за развој туристичког потенцијала Аутономне Покрајине Војводине у 2017. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2017

Исправка Правилника о измени Правилника о школском календару за основне школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2017/2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2017

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Коефицијент за израчунавање висине месечне закупнине за коришћење станова у државној (јавној) и друштвеној својини периоду јул–децембар 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2017

Индекси потрошачких цена за јул 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2017

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у јулу 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2017

Усклађени износи накнада из члана 32. став 3, члана 40. став 3, члана 45. став 1. тачка 4) и члана 54. став 3. Закона о дувану, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2017

Службени лист Града Београда

Показатељ повећања потрошачких цена у јуну 2017. године, Службени лист града Београда бр. 53/2017

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2017. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	NEWSWEEK
10.	НИН
11.	ПЕЧАТ
12.	ПОЛИТИКА

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања
2.	ЛИПАР: часопис за књижевност, језик, уметност и културу
3.	РС PRESS
4.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
2.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
3.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
4.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
5.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посредни књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

1. Стари Београд: из путописа и мемоара, 1951.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

СТАРИ БЕОГРАД

ИЗ ПУТОПИСА И МЕМОАРА

БЕОГРАД 1951

БРАНИСЛАВ НУШИЋ

БЕОГРАДСКЕ КАФАНЕ

Некадашње београдске кафане биле су центри у којима се кретао сав јавни живот престонице „Ту се састајали људи ради споразума, ту заказивали састанке ради посла, ту су се чак и адвокати консултовали са клијентима, ту се заказивао састанак између проводације и девојачког оца, ту је дужник потписивао меницу, ортак уговор, тужилац пуномоћје, и готово сви јавни акти изузимајући тестамент, обављали су се у кафани. Ту су друштва држала састанке ту политичари склапали завере и конспирације, ту често и болесник пограјно доктора да га припита за савет“

Ту скоро читао сам један оглас у новинама Нека кафана, у једном предграђу Београда, која се поносно назвала „Нови век“, објављује да је „модерно прсуређена“ и да, сем одличног пића и тачне послуге, свако вече у њој „концертира“ цаз банд и изводи се дансинг

„Нови век“, одиста нови век! Боље име није могла понети ова кафана у предграђу па да обележи период прелома који наше доба преживљује Док су монденски етаблисмани са егзотичним именима „Екселзиор“, „Палас“, „Луксор“ и „Сплендид“ сузбили из центра наше престонице наше старе кафанице код „Жмурка“, „Мецаовалије“ и „Дарданела“, ми смо се, стари Београђани, зар и мирили оним што нови живот и ново доба мора собом донети Брисали су се трагови један по један, рушила се једна по једна кафана у којој смо младост провели, а често можда и младост сахранили, и ми смо побожно скидали капу и шаптали резигнирано за покојником којег су крај нас пронели „Бог да јој душу прости!“ Опраштајући се тако са једним по једним трагом старог Београда у центру његовог, ми стари Београђани, који се налазимо у гласачким списковима осамдесетих година, повлачили смо се и сами из центра и одлазили на периферије, тамо где се повлачила традиција сузбијана бујицом новог живота

Са нама заједно отселили су се тамо, на периферију, и они класични касапски пањеви на којима се секиром черечило печено прасе и јагње, отселиле су се и оне простране, прљаве и прегореле тепсије у којима су крчкале крезле и шкембићи, отселиле су се и оне чађаве кастроле, у којима се, у црној масти, на улици, пржиле мекике и све, све се повукло тамо на периферију, док су остали само, као последњи трагови прошлости, ћевапчићи и ражњићи, који су не само задржали право грађанства и у центру модернизоване престонице, већ су распрострли свој дражећи мирис и

кроз целу краљевину Југославију Горе од Марибора, где је некад било мезе само мала црвена ротквица, па све доле до Ђевђелије, где је царовала као мезе пастрма од козетине, и отуд од Јадрана, где су господариле као мезе маслинке и сушене сараге, па све до тимочких страна, где се кашкаваљ мезетио уз свако пиће — загосподарили су данас ђевапчићи и постали народно мезе подједнако драго свима Србима, Хрватима и Словенцима И као што се некада говорило „Где је слава, ту је и Србин“, тако би се данас слободно могло рећи „Где су ђевапчићи, ту су Југословени!“ Тако су ђевапчићи, пре него политика, пре но књижевност и уметност, пре но и све остале појаве, ујединиле три племена једнога народа И као што, улазећи у Мађарску, ви кроз ноздрве осећате да сте ушли у земљу гулаша, улазећи у Италију, ви тако исто морате запазити да сте ушли у земљу макарона, у Румунију — у земљу краставаца и паприке, тако исто, улазећи у Југославију, ви по мирису ђевапчића можете осетити да сте ушли у кућу где живе три рођена брата Србин, Хрват и Словенац

Искључујући дакле ђевапчиће, чија је постојбина био некад Лесковац, па су отуд, преко Ниша, допрли у Београд и били некад главна карактеристика старе престонице, а сад мал'те не стекли интернационални карактер — сви остали мезелуци, заједно са кафаницама старога стила, са чокањчићима, џезвама за кафу, циганским оркестрима са раштимованим виолинама и подераним певачким грлима — по вукли су се на периферије да се склоне испред бујице новог живота

Па ево сад „модерно преуређен“ „Нови век“ и на периферији објављује да, сем одличног пића и добре послуге, у њему свако вече „концертира“ џаз банд и изводи се дансинг! Нови век је дакле почео да продире и на периферију и да немилостиво разара традиције и тамо где су оне нашле последње своје прибежиште И неће проћи много времена па ће и тамо ишчезнути чокањи и печење с пања, а зацариће се меланжи, кинк-бајнови, вермути, оранжаде са сламчицом, џаз-банди и дансинзи И тада ће се избрисати и последњи траг живота старога Београда и ишчезнуће из памћења наших онај ведри, онај патријархални живот предратне престонице, који је додуше имао много примитивнога у себи,

али је имао и нечега срдачнога, нечега топлога, нечега што генерације васпитава љубављу према родној грудима, из којег је васпитања и поникла она велика генерација која је обилном крвљу натопила Куманово, Једрене, Брегалницу, Цер, Добро Поље и Кајмакчалан, а расула своје кости широм бела света од далекога истока до суморног запада

И зар то доба што пред нашим очима изумире, и зар ту прошлост која се пред нашим очима брише није дужан хроничар да забележи те да му, за познија покољења, за историју нашега јавнога живота, остане трага?

Знам да ће бити међу вама, читаоцима, и пакосника који ће се злурадо осмехнути те рећи „Гле Нушића, колико га тешко заболела прошлост кафана у којима је младост провео“ Можда у мојој намери да се сетим старих београдских кафана, које изумиру заједно са животом који се развијао у њима, има нечега и од тога сентименталнога осећања, али има и нечега јачега од тога што може одредити једнога хроничара да тргне из заборава старе београдске кафане То је што с'у уствари кафане наше пре рата биле једини израз нашега јавнога живота, те сетити се тих кафана значи дати драгоцен прилог тога живота у полупрошлости

У почетку постајања нашега друштва, у доба зачетка наше државе, куће наше нису биле тако приступачне, што је трајало готово до пред крај прошлога века Оне су под утицајем турскога харемског живота, а можда и из потребе да буду поштеђене посета турских господара, постале једна врста породичнога скровишта Високи зидови, који су кућу одвајали од улице, скривали су за собом тих, миран и патријархалан живот, обезбеђен од спољњих утицаја Сем о слави и великим годовима — Васкрсу и Божићу — када су се спољна врата широм отварала, сав се живот у авлијама кретао између родбине и комшилука, спојенога нарочитим капицима, тако да се култ „комшилука“ био попео на степен најближега сродства

Сав остали живот, ван породичнога, кретао се кроз чаршију и кроз кафане Још у доба првих дана живота наше престонице, док су још и Турци становали у вароши, ситнији су се послови свршавали на ћепенку Ћир-Николче прешао би на ћепенак код Ћир Штерије, тутнули би цезву са кафом у жар распаљен у мангалу, крај којег би чучало чираче ме-

шајући кафу комадићем за то нарочито обрезаног штапића, а чорбације би, подвијених ногу под собом на ћепенку, шушкале повијених леђа и ослоњених руку на колена То би били мањи, ситнији послови Но већи и крупнији обављали су се још тада у хановима где је био усретсређен сав трговачки живот

Кад су ханове, где се седело на асурама повијених ногу под собом, почеле да замењују кафане са столовима и клупама око њих, прешао је цео тај живот у кафане Ту су се збирали трговци, ту занатлије, ту чиновници, — ту се вршиле куповине и продаје, ту утврђивале погодбе, ту закључивали и отплаћивали зајмови, ту мењао новац, ту куповала и продавала имања, ту се ортачило и разортачивало, ту закључивали бракови, кумства и пријатељства, ту водила политика, ту писала писма, тужбе, жалбе и молбе властима, ту се сретали људи и упознавали се Уз сваки такав чин, било трговачки или лични, закључивала се каква погодба или се склопило какво пријатељство, следовао би облигатни „алва лук“, који је обичај још више везао тај свет за кафану

Што се више развијала нова престоница, кафане су све више и више постајале центри у којима се кретао живот Ту се састајали људи ради споразума, ту заказивали састанке ради посла, ту су се чак и адвокати консултовали са клијентелом, ту се заказивао састанак између проводације и девојачког оца, ту је дужник потписивао меницу, ортак уговор, тужилац пуномоћије, и готово сви јавни акти, изузимајући тестамент, обављали су се у кафани Ту су друштва држала састанке, ту политичари склапали завере и конспирације, ту често и болесник потражио доктора да га припита за савет

Наишао је затим партиски живот који је још више везао људе за кафане, и то до тога степена да су кафане већ биле и политички обележене Било је кафана либералних, напредњачких и радикалних, и никад, или врло ретко би приврженик једне партије залазио у кафану друге партије, Партије су тим кафанама имале и своје клубове, па често и канцеларије, ту су се држале конференције, ту зборови, ту збирали и дан и ноћ приврженици те расправљали своју партиску политику А за време општинских или скупштинских избора, те кафане су постајале штабови ода

кле су излетали кортеши, где су се збирали гласачи пре гласања, ради инструкција, а после гласања ради очекивања извештаја о резултату. Често пута, приликом избора, те су кафане служиле и као амбуланте, где се доносио по који свесни гласач разбијене главе да му се исперу ране и да се поткрепи.

И не само политички већ и сав духовни живот кретао се у кафанама. Ако је требало провести какву иницијативу уметничку, књижевну или ма коју другу јавног значаја, први састанци, на којима би се измениле мисли, били су за кафанским столовима, а затим кад је те састанке требало пре творити у конференције, повлачило се у оне „засебне“ собе где се увек до дубоко у ноћ већало. Многа и многа иницијатива, која данас има широке замахе, никла је у тим кафанским засебним собама. Велики народни покрет против анексије Босне и Херцеговине, који је заталасао и целу Србију и целу Европу, поникао је из засебне собе. Позоришне кафане, где је дуго година имало своје седиште и Новинарско удружење.

За кафанским столовима оснивали су се и листови, и политички и књижевни, а организовале су се и редакције, ту је многи и многи сарадник написао уводни чланак, а многи поета песму. Покојни Војислав Илић је на столу код „Дарданела“ написао за Јовићев дечји лист многе, па и ону познату светосавску песму „Ко удара тако позно“.

Сем неколико богатих и скувих клубова, основаних у последње време, и данас још кафане служе као клубови појединим организацијама. И данас се још поједине организације у кафанама састају и одржавају своје седнице. Еснафи и удружења и данас још славе славе у кафанама а није ретка појава да погдеко и даћу приређује у кафани. Ранија певачка друштва одржавала су чак и своје часове певања у оној засебној соби у кафани, док нису затим извојевала права да се послуже школским учионицама, а затим стекла и сопствене зграде.

Кафане су у своје време биле и радничке берзе. Свака је кафана била средиште једног еснафа или једне струке радника. У рану зору кад пођеш, наћи ћеш незапослене задаре у тој и тој кафани, тесаче тамо, молере овамо, стакло-ресце, столаре, коваче и све остале, сваког у својој кафани.

И ту си ти као послодавац залазио, погађао, одабирао и водио раднике на посао. И данас још радничке организације имају своја седишта у засебним собама појединих кафана, па ћеш на спољњем зиду кафанском, поред фирме, често видети и табле дотичних друштава.

Тако се ето у прошлости сав наш јавни живот манифестовао у кафани, и када се данас која од њих руши, односи собом читаву једну прошлост, и свако такво рушење брише по једну традицију старог Београда.

Но у тим кафанама и кафаницама, и онима у центру и онима у забитим и далеким махалама, на крају града или на друмовима који воде у град, није се развијао само наш јавни живот, већ упоредо са њим и порок, који је тај живот нагризао. Многа се и многа трагедија почела а многа завршила у тим кафаницама. Колико је младих снага, које би корисно послужиле и држави и друштву, разорило своје здравље овде, многи ум, који је могао поузданом светлошћу обасјати стазе нашега напретка, замрачио се овде, колико се великих и крвљу и знојем стечених имања расточило овде, колико је срећних породица заштићено на праговима оних кафана где им је срећа утонула, колики се злочини ту, у тим забитим кафаницама, зачели и колики још и извршили.

Пре но што су се у Београду појавиле кафане у данашњем смислу, постојале су већ на периферијама или на друмовима који воде у варош — механе. Те друмске механе и данас још постоје, само их је сад престоница, својим наглим проширењем, обухватила те су престале бити оно чему су намењене и постале варошке кафане. Такве су механе Вулетова механа, Стефановића механа, Господарска механа, Чедићева механа, Деспотова механа итд. Оне нису можда одувек носиле ова имена, а извесно да ни данашње зграде нису оне исте из првих дана, — али оне несумњиво означавају места на којима су већ одавно биле механе.

Механе су прве установе где се осим кафе крчмило и пиће. У њих су се увраћали путници који би ходили друмом — да се одморе и поткрепе, у њих су се увраћали и сељаци који су доносили на београдску пијаци воће, сир, млеко и живеж.

Прве кафане у Београду постајале су из оних дућанчића у којима се пекла кафа и разносила по чаршији. Међу

тим дућанчићима било је, за време Турака, и пространијих, са незастртим клупама околог дућана, где су се збирале балије У таквој кафани обично је у једном ћошку био и берберин, те би ту, уз кафу, балије бријале главу, док би остали водили велику и крупну политику Једна од таквих најстаријих кафана била је Гушанчева, у непосредној близини градске капије У ту кафану у прво доба нису смели нити су хтели залазити хришћани, нити се у њој служило што друго до кафа, ратлук и чесменска вода

Прве кафанице, где се почела уз кафу точити и ракија, никле су у хришћанским деловима вароши, на Варош-капији и на Дорћолу Оне на Дорћолу већ увелико су збрисане са лица земље те замењене новим грађевинама, а на Варош-капији још и данас постоје онакве какве су биле пре седамдесет и осамдесет година На ономе чвору испод Саборне цркве, у близини старе Валожићеве књижаре и данас постоји нетакнут део старог Београда и кафанице које данас плаћају већу месечну кирију но што је њихово зидање пре осамдесет година коштало

Прве кафане носиле су имена по газдама зграде или по газдама радње Других имена и назвања није било Таква имена задржале су погдекоје од кафана и радња и до данас — уколико још постоје

Нарочита имена кафана поникла су најпре по месту на коме су, без намере да то буде фирма кафане Тако на пример кафана „Текија“ била је у близини оне текије на старој Великој пијаци, па су је тако и прозвали „Кафана код Текије“ Доцније, навиком, и кафана се сама прозвала „Текија“ Тако исто кафана „Топциска пијаца“, „Астрономска кула“, „Хладно купатило“, „Чубура“, „Смутековац“, „Велики басамци“, „Народна скупштина“ итд

Разуме се да их међу овим набројаним кафанама, које носе имена по месту, има и познијег датума („Народна скупштина“, „Астрономска кула“), али су оне само усвојиле традицију која је заостала од првих кафана и од прве појаве крштавања кафана

Други начин на који су прве кафане добијале назив била је каква ознака или предмет који се у близини њиховој налазио и уочљиво издвајао Такав је на пример наслов „Два јаблана“ (познија кафана „Загреб“) Ту у близини дуго су

се држала два усамљена јаблана и дуго се времена тај крај означавао тиме „Тамо код два јаблана“ Природно је дакле да је та околност наметала и име кафани Тако је постало и име „Златна рупа“, по близини оне познате рупе на Врачару, која је за време династичких прогањања прошлога века служила као затвор у који су трпани политички противници На тај је начин добила назив и кафана „Код палидрвца“, јер се налазила у непосредној близини прве наше фабрике палидрваца, на Дорћолу Тако је добила име и кафана „Код два папагаја“ Ту је, у једној малој кућици, становао некакав старац који је имао два мала зелена папагаја, и са њима је залазио на вашаре и црквене славе те су извлачили оне цедуљице у којима је исписана судбина Он је кавез са овим птичицама држао увек над вратима своје собице, у коју се с улице улазило, те су се деца збирала и забављала гледајући зелене птице На тај начин они су постали популарни и читав крај се њима означио „Тамо код она два папагаја“, те и доцније, кад је и старца и његових папагаја нестало, рекло би се „Тамо код два папагаја“, па није чудо што је и сама кафана која се ту дигла, и без воље газдине, сама собом, добила назив „Код два папагаја“

Тако исто је добила име и позната кафана у Скадарлији „Код три шешира“ Ту је раније била радионица (фабрика) шешира старог Димовића, оца познијега кафеције код „Империјала“ Ђоке Димовића На кући је била истакнута фирма на којој су била од лима изрезана три шешира Ти су шешири дуго стајали и доцније кад је фабрика престала да ради, а кад се у тој кући отворила кафана, сама је собом, и без икаквога крштења, понела име „Код три шешира“

Центар живота престоничког седамдесетих и осамдесетих година био је данашњи позоришни трг Ту су биле и три од поменутих пет кафана („Коларац“, „Дарданели“ и „Позоришна касина“) Када из тога центра пођемо Васином улицом, па затим кроз Узун-Миркову дођемо до Града, прво ћемо на левој страни Васине улице срести кафану „Златан анђео“ (данас више не постоји)

„Златан анђео“ је био у двоспратној кући Томе Лека у којој је, на горњем спрату, дуго и дуго година живела породица Леко, а где се доцније уселила фабрика кишо

брана познатога Моше Аврама Маце „Златан анђео“ је имао разнолику публику, а како је био мало заклонит и повучен, у ту су кафану залазили ђаци Велике школе, који би уз црну роткву или киселу паприку пијуцкали из чокањчића ракију и водили бескрајне социјалне и националне дискусије

Ова кафана се највише прочула по једној интересантној шверцерској афери, која се десила крајем осамдесетих или можда одмах почетком деведесетих година Тада је била први пут заведена општинска трошарина и на уласцима у варош наплаћивао се увоз намирница и пића Ако би продавац неку количину непродану извезао, враћала би му се наплаћена трошарина

Тада је држао кафану „Златан анђео“ неки Гвозден кафеџија, који је осим тога и трговао на велико са ракијом Он би увозио по неколико кола натоварених бурадима у којима је била ракија, распродавао ову, а ако би му што преостало, он би извозио и враћала би му се трошарина То је тако месецима ишло док најзад трошаринским чиновницима није пало у очи да Гвозден стално извози исту количину ракије коју и увози и увек прима натраг сав новац плаћен за трошарину И кад су једнога дана отворили врањ на једноме бурету, уверили су се да Гвозден увози ракију, а извози воду и прима новац који је положио за трошарину Од тога се начини читава афера, која је тада необично занимала Београд

У истој улици и на истој страни, само ближе Универзитету, била је кафана „Српска краљица“, познатија под именом „Кијаметова кафана“, по надимку који је носио газда имања Та је кафана била отприлике прекопута данашње Класне лутрије

Ту где је данас Класна лутрија била је дуго година централна пошта То је била обична двоспратна кућа у којој је на горњем спрату био телеграф и канцеларије управе, а на доњем спрату, у једној обичној повећој соби, преграда са три шалтера један за писма, један новчани и један аманетни Кафана „Српска краљица“ била је, тако рећи, поштанска кафана ту су највише свраћали поштански чиновници и одатле се односиле, на служавнику од тенеџке и преко улице, кафе у пошту, ту је свраћала и публика која

је имала посла на пошти да адресује писмо, да напише адресу на пакету, да испуни упутницу итд. А ту су радо свраћали и сви они мали трговчићи из Васине улице да попију ујутру кафу, а предвече чокањчић ракије.

На врху Васине улице постоји и данас, у кући која је била имање Нанкино, кафана „Македонија“, некад трговачка кафана где су свраћали на ноћиште сви наши трговци из уну трашњости. На горњем је спрату био, као и сада, хотел који је за своје време важио као доста добар, те увек био посећен. Кафана је била врста пијачнога вашара. Ту је свраћило на кафу све што је дошло на пијацу да што пазари, ту свраћао на ракију сељак који је лепо продао оно што је донео, ту мали прекупци и трговчићи који живе од препродаје, посредовања, распродаје и уопште од пијаце. Данас, како се пијаца изместила са трга испред Универзитета, „Македонија“ је изгубила тај значај.

Прекопута „Македоније“ налази се и сад „Империјал“. Данашњи „Империјал“ подигао се на рушевинама једнога од оних београдских ханова који су за време турске владавине били трговачка свратишта. Тај хан је у то доба био искључиво турски, те и доцније, кад су се Турци повукли у Град, иако је прешао у српске руке, задржао је име „Турски хан“, које је носио све до пред измак седамдесетих година, докле је трајао, пре но што се подигао данашњи „Империјал“.

У то доба, седамдесетих година, „Турски хан“ и „Македонија“, два суседна локала, служила су за свратишта нашим трговцима из унутрашњости. У „Македонију“, која је већ имала физиономију хотела (засебне собе са креветима), свраћали су само трговци, а у „Турски хан“, где су били пространи арови (штале), свраћале су кириције са стоком. Последњи ханџија у „Турском хану“ пре његовог рушења био је неки Трајче Македонац.

„Империјал“ је, пошто се називао, стао у ред најотменијих хотела, где су затим и угледни странци отседали, док је кафана и ресторација све до данас задржала тај ранг отменијег локала.

Кад пођемо од „Македоније“ некадашњом Великом пијачом, која је сада претворена у универзитетски парк, и где се, тачно на месту где је своју тезгу имала тетка Ката, по

зната земунска пиљарица, сада издиже Доситејев споменик, — онда ће прва кафана коју ћемо срести и коју само једна кућа одваја од „Македоније“ бити она „Код Рајића“ Данас је то лепо назидана двоспратна зграда, раније је била стара кућерина такође на два спрата На доњем је, као и сада, била кафана са врло великом таблом на којој је, доста добро, био насликан Танаско Рајић на топу Не могу поуздано да тврдим, али чини ми се чак да је та фирма била рад једнога од наших сликара старе генерације

Кафана „Рајић“ је била чисто пијачна кафана Ту су увек били гости и они што су пазарили на пијаци Ту су се окрепљивали ракијом и земунска пиљарица и Жарковчанин или Мокролужанин, и онај Јеврејин са пертлама за ципеле преко кажипрста, које по цео дан нуди на пијаци

Кафана „Рајић“ знана је и по томе што су се ту први пут почели да култивишу ћевапчићи Биће тако шездесетих година они су први пут стигли из Лесковца у Београд и одмах се одомаћили ту у кафани „Рајић“ Како је пијачна публика била поуздан њихов потрошач, убрзо се та индустрија ћевапчића размножила, те се око кафане „Рајић“ поотварао читав низ малих ћевапџиња које и данас, само као нешто реновиране, постоје Од ових је најзнаменитија она Живка ћевапџије, која и данас постоји у сутерену зграде у којој је хотел „Македонија“ Живко је своје ћевапчиће толико реномирао и тај посао толико развио да је од ћевапчића назидао цркву у своме родном месту!

На горњем спрату кафане „Рајић“ — оне старе зграде — била је дуго година певачка школа друштва „Корнелије“

Прекопута данашње Управе вароши Београда, на ономе празноме плацу који од Управе одваја Вишњићева улица, била је некада муслиманска текија (текија је врста капеле) у којој је био гроб некога знаменитога правоверника Трагови те некадање текије и данас се још на томе плацу познају Испред текије била је мала двоспратна кућица где је у своје време становао хоџа, чувар текије У тој је кући становао па у њој и умро 27 марта 1811 године, тада члан Совјета и „попечитељ просвештенија народња“ — Доситије Обрадовић

До тога плаца и текије, по повлачењу Турака из вароши у Град, отворена је једна кафаница која је сама собом, по

месту на коме је, понела име „Кафана код текије“, и врло дуго носила то име, чак и у доба када је текија већ била слишћена са земљом

Још доцније, подигнута је на тргу пожарничка касарна и ватрогасци су постали најредовнији гости „Кафана код текије“ Отуда им је сопственик и учинио концесију те је, приликом реновирања кафана, назвао исту „Ватрогасна касина“

Кафана „Уједињење“ постојала је на месту где је да нас подигнута берза, прекопута општине Сама та околност што се налазила прекопута општине опредељивала је и карактер кафана То је било збориште свих оних који имају посла у општини, ту си у своје време могао наћи оне мале адвокате-буџаклије, обично отпуштене чиновнике, који су ту сачекивали молиоце те им за динар или два писали молбе за општину Ту си увек могао наћи и оне беспосличаре којима је професија сведочење Потребна су ти, ради вађења каквог уверења код општине, два грађанина који имају изјавити да те познају, ти одеш код „Уједињења“, нађеш два таква типа, који те никад у животу нису ни видели, и они, за динар и два, одлазе с тобом и потписују се да те знају, да си то ти, па ако је потребно и јамче својом „чашћу и имањем“

У ономе делу Узун-Миркове улице од Краља Петра улице па до Града, била је некада знаменита кафана „Гушанац“ Кафана „Гушанац“ је дуго трајала, запазиле су је још и данашње генерације Кад је порушена, наместо ње, мало даље на углу, отворена је нова кафана којој је газда, да би сачувао традицију, дао име „Трговачка касина“ „Трговачка касина“ је постојала, али није постојала више она стара чаршија, те се тако и та кафана угасила Данас ту нема више кафана

Мало даље, на врху Узун Миркове улице, на самоме Калемегдану, прекопута реалке, постојао је, а постоји и сад, хотел „Српски краљ“ Та је, за то доба врло угледна зграда, подигнута почетком шездесетих година, свакојако пре предаје градова Србима, јер, сећам се, читао сам негде да је последњи београдски паша улагао чак и једну врсту протеста што је новој кафани, првој кући од градске капије, дато провокаторско име „Српски краљ“ Биће да је као

одговор са српске стране, на овај пашин протест, кафани која је у суседству ове, а опет на домаку београдских бедема мало затим подигнута, нарочито дато име „Српска круна“

Место где је подигнута кафана „Српски краљ“, или бар непосредна околина ове кафане везана је са болним сећањем са почецима нашега ослобођења Ту, на томе месту, Турци су натицали на коље наше грешне устанике, ту су излагали жртве на углед када би у Граду извршили смртну пресуду (Петар Молер и други)

„Српски краљ“ је од оснивања свога био кафана отмене и пробране публике, па је то остао и данас Тај реноме му је нарочито стекао дугогодишњи закупац Урошевић, чија се кћер удала за др Стејића Увек је то била тиха пристојна кафана, у њој се кретало одмерено, све било пажљиво, те је уствари више личила на какав клуб но на кафану

У Главној чаршији, од „Грађанске касине“ па ка Саборној цркви, у истој згради где је био „Гранд хотел“ („Старо здање“), а у ономе високоме приземљу прекопута Саборне цркве, где су сад неки дућани, била је седамдесетих година мала и чиста кафана коју су радо посећивали посетиоци Саборне цркве Над вратима те кафане био је шилт на коме је била намолована звезда у паду са светлим репом за собом и натписом „Код репате звезде“ Кафану је држао Никола Тодоровић, кога су због такве фирме прозвали Никола Репача Никола Тодоровић-Репача отац је нашега знаменитог глумца Саве Тодоровића, који је ту, у тој околини, и одрастао

Према бочним, јужним вратима Саборне цркве, онима из Краља Петра улице, налази се одувек једна мала кафаница на доњем спрату оне интересантне куће турскога стила која се све до наших дана сачувала онаква каква је То је кућа чувеног Ећим-Томе, те се и та кафаница у прво своје време звала „Ећим Томина кафана“ Позније, она је добила име „Кафана код Саборне цркве“ Када је владика Инокентије постао митрополит и настанио се према Саборној цркви, њега је то љутило да се једна кафана зове „Кафана код Саборне цркве“ и предузео је кораке преко власти да се то

Др Јован Стејић, лекар кнеза Милоша, књижевник

име забрани, а свештеницима и свем осталом црквеном особљу забранио да ту кафану посећују док носи име „Код Саборне цркве“ Тако закупац кафане буде принуђен те дозволе једнога дана фирмописца да избрише фирму и новом је замени Фирмописац избрише старо име, али нико, ни газда ни гости да се сете какво би ново име дали кафани Неколико дана домишљали су се и газда, и фирмописац и гости, па никако да нађу подесно име За то време фирмописац испише изнад врата знак питања, хотећи тиме да означи да питање натписа стоји отворено и да се чека његово решење Публика прихвати онај знак питања као дефинитивно решење и тако и назове кафану која остаде затим, па све до данас, „Кафана код знака питања“

„Кафана код знака питања“ одиста везује свој живот са животом Саборне цркве Њу похађају посетиоци Саборне цркве Ако ко пре времена порани на службу божју, свратиће у ту кафану на јутарњу ракију и кафу, ако је неки парастос, ту ће се сабрати посетиоци да сачекају време, ако је коме дуга служба у цркви те не може да је отстоји, ту ће свратити да се поткрепи Када су пратње, па хоће неко да избегне оне дуге говоре и беседе над покојником, ту ће се склонити Чланови певачког друштва, пре но што пођу на хор црквени, ту ће свратити да попију кафу и да се саберу, и уопште све што има посла са Саборном црквом и у Саборној цркви, ту ће се свратити И зато је та кафаница одувек добро радила

Дубоко доле, на завршетку Краља Петра улице, испод Митрополије и Уметничке школе, била је доскора кафана „Јелен“ Та је кафаница раније била без имена, а када је „Старо здање“ скинуло свога бронзанога јелена са угла, и када је „Староме здању“ име „Јелен“ замењено са „Гранд хотел“, онда је та кафаница прихватила као неко наследство име „Јелен“, које је у томе крају већ било популарно

Онај крај од Саборне цркве па ка Савамали називао се Варош капија, по капији која је била ту где је доцније била Валожићева књижара Та је капија била на ономе шанцу који је опасивао целу варош Све до бомбардовања 1862 године, ту су капију чували турски низами Та је капија била од камена и дебelih греда те су јој се темељи на-

лазили дуго затим кад год би се у том крају која кућа подизача

Варош-капија је била најживљи део Београда, јер ту је становало чисто српско становништво, док је на Дорћолу било измешано са Турцима, Цинцарима и Јеврејима Тада је на Варош-капији постојало и српско гробље пре онога код Маркове цркве на Батал-џамији То се гробље простирало од Варош-капије на Зелени венац, и тек је 1828 године измештено овамо на Ташмајдан

Отуда што је сав живот Срба становника Београда био сабран ту на Варош-капији, одувек је, па и данас још, ту велики број кафана

БРАНИСЛАВ НУШИЋ

„ДАРДАНЕЛИ“

На месту зграде некадашње Управе фондова, доцније Хипотекарне банке, у којој се данас налази уметнички музеј, код Кнежевог споменика била је некад чувена кафања „Дарданели“, „средиште дуа, боема, веселого и ведрога Београда, састајатиште глумаца и књижевника“

„Дарданели“ су постојали све до 1901 године на месту где је затим дигнута палата Управе фондова, данашња Хипотекарна банка Хватајући исти простор између Чика Љубине и Васине улице, окренут фронтом Кнез Михаиловом споменику, дизао се читав низ једносратних и једноликих дућана, који се завршавао на углу Васине улице кафаном која је ширином гледала на Обилићев венац а ужим фронтом на Васину улицу Данашња Хипотекарна банка је, потчињавајући се регулационом плану, из Васине улице увучена неколико метара, док је кафана „Дарданели“ била у истом реду са оним дућанчићима који и данас још ломе Васину улицу, очекујући сваког дана секиру регулације која је већ замахнута над њима

На Обилићевом венцу кафана је имала широк и простран простор где је несметано лети намештано четири реда столова под хладовином младих и лиснатих багремова

У оним дућанима од „Дарданела“ до Чика Љубине улице биле су радње Луја Капелана, старога београдског позлатара, ту је била прва штампарија „Бркина“, било је дуже времена уредништво Ђурчићевих „Београдских новина“, а било је једно време и уредништво Јанкове „Звезде“

Зграда у којој је била кафана „Дарданели“ била је својина Косте Ивковића, оца др Момчила Ивковића, познатог београдског лекара и политичара Кафану је дуго, врло дуго, држао под закуп неки Коста, бивши фурунџија из Палилуле Кафана је обновљена око 1869 или 1870 године и обновљену је узео под закуп кафеџија Мита Ристић, звани „Ђира“, под којим је „Дарданеле“ постало оно што га карактерише кроз све време постојања

До кафеџије Мите Ристића, „Дарданели“ су били обична и врло проста кафаница где су увраћале патролџије, мали трговчићи и пиљари На средини кафане била је велика плехана пећ, крај које је увек лежао велики стог дрва, те

су сами гости ложили пећ Чунак од пећи пролазио је под таваницом целом ширином кафане и избијао негде у авлију По кафани су били размештени столови без чаршава, излаковани трљањем лактова кафанских гостију, а око столова зелене столице од рогоза, подрпане и расклиматаних ногу У ћошку једном било је огњиште за печење кафе, и орман (бифе) претрпан чашама, чашицама и шољицама Иза ормана, на поцепаној столици, „рантљика“ у којој се перу чаше, а о зиду прљава крпа којом се бришу Била је на зиду и по гдекоја слика и урамљено „еснафско писмо“, и право за точење пића

Кад је Мита Ристић узео кафану, он ју је нешто обновио Прво је измоловао, поправио патос, купио нове столице од жутог дрвета, лаке и спретне, метнуо и два огледала на зид, а столове застро чаршавима Тада су глумци београдског Народног позоришта, који су и раније ту залазили, почели све чешће и више да се збирају код „Дарданела“, водећи ту време пре и после пробе, пре и после претставе, па чак и паузе између чинова Друштво глумаца почело је привлачити и сав остали свет који се радо хоће да види и састане са глумцима, те кафана „Дарданели“ на тај начин поче увелико да мења своју физиономију и да постаје са стајалиште интелектуалног Београда То је утицало да се препороди и њен општи изглед Када је познати кафеџија Љуба преузео радњу од газда Мите, он је кафану чак и проширио, те набавио и билијар, па чак и Тонетове столице од савијеног дрвета, те су тада почели у ову кафану да залазе и многи из чаршије, као и чиновници

„Дарданели“ су, у доба од осамдесетих па све док су постојали, били средиште духа, боема, веселога и ведрога Београда, састајалиште глумаца и књижевника Све што је претстављало Народно позориште тих година било је дарданелски гост Ређе је можда свраћао Цветић и Марко Станишић Цветић је најрадије ишао код „Коларца“, а Станишић, увек избријан, испеглан, бренован и напудрован, ретко је друговао са „неотменим“ светом Иначе су увек пред „Дарданелима“ били Тоша Јовановић, Пелеш, Сава Рајковић, Ружић, Ђура Рајковић, Племенчић, Лаза Поповић, Динуловић, Лугумерски, и сви остали млађи Ту су глумци критиковали позоришне управе, критиковали комаде и сами

себе, ту се ковали планови о летњим турнејама, па ту боме, врло често, читали и роле пре пробе

Од књижевника ја сам запазио још Ђуру Јакшића код „Дарданела“ Иначе, Глишић би врло често прелазео из своје мале драматуршке ћелије те пио кафу овде Тако исто су ту стални гости били Брзак, Влада Јовановић, Сремац, Драгутин Илић, а Јанко и Војислав, као и доцније Митровић и Домановић, као да нису никад ни мицали одатле Могао си их ту у свако доба дана и ноћи наћи

Крај књижевника и глумаца код „Дарданела“ је било збориште и свих осталих боема, каквих је био пун Београд тога доба То су били ведри, весели и духовити људи, који су претпостављали „друштво“ свакој другој дужности у животу Нико од њих није био високи чиновник државни, велики претставник чаршије Били су то већином људи „понесени па пуштени“, људи који су догурали до пола пута па их мрзело даље да се море, те угазили зарана у живот као практиканти разних надлештава или чланови певачких друштава, или мали трговчићи, посредници, или најзад људи који стално живе у очекивању нечег, тетурајући из дана у дан Све су то иначе људи добра срца, дружељубиви, увек спремни за шалу и непоправљиви љубитељи уметности и уметника Тих људи било је увек пуно код „Дарданела“, и они су се са свима познавали, сваком прилазили, уз сваки сто седали и на све пристајали

„Дарданели“ су били уједно једна врста народнога универзитета за „одгој омладине“ Није било гимназисте старијега разреда који, и поред свих строгих наредаба школских власти, не би завирио мало у „Дарданеле“ Ту би те гимназисте, у каквоме скровитоме куту, наручиле себи „чај с румом“, уживали у томе да упале рум који би пливао по површини чаја и, савијајући на колону цигарету, прождрљиво слушали духовите досетке и добацивања са других столова Ту би се те гимназисте училе и да играју санса, и да таком ћушкају куглу од слонове кости на билијару А када би се једног дана дочепали матурантске сведоџбе, онда би већ јавно и слободно трескали песницом о сто играјући санса, и не би се задржавали само на „чају с румом“, већ би се пред њима нашао и чокањчић „меке“

Колико је и колико данашњих глумаца, који су управо

одатле, од „Дарданела“, загазили на „трновиту стазу“! Ту су они уживали гледајући из ћошка Тошу, Лугумерца, Ружића, Лазу, ту су се они код „Дарданела“ упознали са Рисантијевићем који их је сугерирао узвишеношћу статискога позива, ту су они пожелели да омиришу кулисе, и као прва последица те њихове племените амбиције — почеле су да се нижу двојке у гимназији и отсуства у гимназиском прозивнику То је, уосталом, почетак биографија мање више свих глумаца

„Дарданели“ су били и нека врста литерарнога форума Многи млади почетник ту би ухватио Јанка, Драгутина или Војислава да му прочита песму Многи будући драмски писац (тада је нарочито завладала манија писања драма), враћајући се из позоришта са одбијеним рукописом под мишком, свратио би ту да потражи утехе И налазио ју је само ако је имао бар толико у џепу да нам плати кафе Тада би ми сви углас тврдили како „данашња позоришна управа намерно гуши домаћу драму“

Код „Дарданела“ се и рађала литература Ту је Војислав Илић за једну банку написао Михаилу Јовићу, уреднику једног дечјег листа, ону познату светосавску песму „Ко удара тако позно у дубини ноћног мира?“ Ту је Влада Јовановић написао ону своју познату „Хоћу, браћо, да се женим, хоћу живот да променим!“ Ту је, код „Дарданела“, познати новинар Стева Видаковић писао врло често уводне чланке, и ту је Жарко Илић писао позоришне критике

Међу редовне госте „Дарданела“ спадали су и чланови певачких друштава Тадања певачка друштва, или бар поједини њихови чланови, живели су од погребца Чим би који грађанин умро, стекло би му се у дому по два три претставника певачких друштава те се отимали за погреб Стога су такви чланови ревносно распитивали о билтену свакога болесника Свако такво певачко друштво имало је свој штаб у којој кафани, одакле су се растрчали у лов на мртваце, где се „хор“ збирао за одлазак на погреб, и где се хор после погребца враћао да подели зараду и попије што је зарадио Код „Дарданела“ је био штаб певачког друштва „Корнелије“ са хоровађом чика Пером Димићем Најпознатији ловац мртваца и најјевтинији из тога друштва био је тенор Тадија Кекић А ваља знати да је тај лов био рентабилна

ствар, јер је онај ко погоди погреб имао сем процента за певање још и посебан проценат за погођену пратњу. А имао је тај позив и својих непријатности. Тако је, на пример, највештији међу њима, Тадија Кекић, једанпут упао у кућу где је болесник био још жив, и понудио хор за пратњу. Разуме се да су га избацили из куће, а судбина је пошла и корак даље те је тај исти болесник, неколико година доцније, присуствовао погребу — Тадије Кекића.

Када би овај хор после пратње свратио код „Дарданела“ и поделио зараду, доносио би се литрењак вина на сто и тада би се почело са „Падајте, браћо!“, а завршавало са „Звонови, звоните!“

И док би се за једним столом певало, за другим би се столовима трескало песницом о сто у партији жандара, санса или клабријаса, што се играло обично за кафу, а где-кад и за литар вина.

Од фигура које су се нарочито запажале код „Дарданела“ и биле редовни гости, био је на првом месту Стеван Сремац. Стеван је Сремац имао свој нарочити сто и увек исто друштво. Сто му је био крај прозора који је гледао у Васину улицу, а за тим столом са њим седели су редовно Драгутин Илић, Божа Гавриловић, Драгутин Николић-Багља и Милутин Божић, великошколци четврте године. Сремац је затим постао предавач у гимназији и ужасно га је нервирало што су почели и ђаци његове гимназије да долазе код „Дарданела“. Једном је пришао једноме своме ђаку, који се вежбао на билијару, и рекао му:

— Слушај, Јовановићу, мораћемо или ја или ти да променимо локал!

Друри маркантан и свакидашњи гост „Дарданела“ био је Жарко Илић, који је имао једну нарочиту философију живота. Он је много више пио, па чак и чашћавао, онда кад није имао ни десет пара у џепу, но кад је имао. Он нам је овако ту појаву објашњавао:

— Ако се нађе мецена да ме искупи, за њега је свеједно грош и два више или мање, а ако се не нађе, већ мора доћи до скандала са кафецијом, онда је много пробитачније поднети тај скандал за већу, но за мању сума!

Жарко Ј Илић, као што је то већ познато, био је најмлађи син Јове Илића, а брат Драгутина, Милутина и Воји-

слава Илића Жарко је био усмени приповедач особитога и реткога талента, али није успевао, кад год је то покушао, да те своје приче стави на хартију Његове усмене приче нису никад биле ни баналне ни намештене и бриљирале су ванредним опажањем, ретко лепим описом и необично духовитим упоређењима Петар, средњовековни ритер са шпанским пуфхознама и мамузама на ногама, у својој перверзности заљубљује се у пловку кривих ногу — Цинцарку по пореклу То је сав сиже Жаркове приче коју он прича убедљиво, сугестивно и као догађај којег је он сведок, јер се у његовој авлији дешава Та прича кипти од детаља, од срећних опазака, од духовитих упоређења, тако да се цело друштво код „Дарданела“, сакупљено око стола Жарка Илића, тресе од смеха и тај смех прелази и на целу кафану

„Дарданели“ су порушени с пролећа (мислим маја месеца) 1901 године, под последњим кафеџијом Драгом, који је затим предузео „Грчку краљицу“ Рушење „Дарданела“ је била скоро „општа народна жалост“ Неколико генерација сакупљају се око рушевина са саучешћем посматрајући како гомила камена, цигле и праха претрпава њихове најра није и најмилије успомене

МИЛАН Ђ МИЛИЋЕВИЋ
ТОПОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

У „Годишњици Николе Чупића“ за 1903 годину,
М Ђ Милићевић је објавио под насловом „Цртице за
ранију слику српске престонице“ између осталих својих
вспомена и ове топографске белешке

Барјакџамија Од многих џамија које је имао некадашњи Београд, данас стоји само Барјакџамија, која је ниже Зерека, ка Дорћолу идући, и онамо ближе Граду У њој данас учи хоџа, који прима плату од српске државе. То је богомоља за све муслимане који у Београду живе, или кроз Београд као путници пролазе. Некада, за турске власти, на мунару се од те џамије истављао барјак, те је од тога и добила име Барјакџамија. По овој џамији често се означава и њезина ближа околина.

Баталџамија На северозападном крају онога новог парка који је засађен на пређашњој Баталџамиској пијаци, на исток од дворске баште, била је једна стара џамија, озидана тесаним каменом. Она је одавно била напуштена, мунара јој се пребила, врата сва била су истављена и испроваљивана. У њој је често пландовала стока. Зато се и звала Баталџамија. Како се Београд ширио, то је и та Баталџамија, после бомбардовања, оборена, те се обчистило лице оне згради где је данас гимназија, али се то место и околина његова и сад зове Баталџамија.

Покојни Кнез Михаило устављао се је на овој џамији, и говорио је да би је требало оправити па у њу сместити Државну архиву, али га претече смрт.

Битпазар Турци тако зову пазар где се продаје стареж сваке врсте. У Београду, до бомбардовања (1862), Битпазар је био на Дорћолу, од раскршћа онамо ка Граду. После бомбардовања, битпазарски дућани били су се расули по ва-

Зерек — најстарије насеље Београда, некадашњи трговачки и занатлиски крај, данашња улица „7 јула“ и крај око ње.

Баталџамија — на месту где је данас зграда Народне скупштине (која је почела да се зида 1908 године).

роши, али је њих доцније, 1887, власт скупила и сместила у Фишегџиску улицу (данас Краља Александра) Чује се да ће их и одатле кренути даље Има наредба да ови трговци никакву стареж не смеју унети у своје дућане и изложити продаји докле је најпре не дезинфикују у заводу за тај посао И то им се ради по утврђеној малој такси

Булбулдере зове се онај поток који тече озго од Лаудановог шанпа доле ка Дунаву, пролазећи источно од Тркалишта Преко долине тога потока преведен је насип на Ново Гробље Булбул је славуј, а дере је долина или поток Дакле било би Славујев до, Славујев поток или Славујевац

За аустриске окупације 1718—1739, Булбулдере је било Београђанима то што је данас Топчидер Један старији Београђанин каже да је ту било „с мора смокава и од Мостара грожђа!“

Булина воденица На мокролушком потоку, испод данашње Вајфертове пиваре, баш према „Монополу“, била је воденица, која је сада батаљена, а звала се најпре Булина воденица, после Писар-Лазина воденица Од оца Писар-Лазе, она је остала сину му Срети Л Поповићу Сад је већ у четвртим рукама како је Срета умро, и воденица давно не меље, батаљена је Ту на плацу око те воденице диже Гођевац радионицу за гвожђе, и удружени хлебари заједнички млин (1902)

Варошкапија Она врата на шанпу који је опасивао стару београдску варош, која је била онде где је сада Валожићева књижара, јужно од Велике цркве, звала су се Варошкапија До бомбардовања 1862, ту су стајали турски низами Капија је била од каменог зида и од дебелих греда Над њом је била стражара Врата на тој капији нису се у последње време готово никад ни затварала Године 1862 ни

Фишегџиска улица — Булевар Црвене армије
Низам — војник

зами су одатле побегли у Град, а капија је срушена Сад баш ту се земља откопава, а инжињер М Савчић гради онде близу красну кућу од три боја

Велика пивара Биће године 1840, начинила је Кнегиња Љубица на углу улице Босанске и оне од Три кључа (наравно садашње, а пре је то било чисто поље) дугачку зграду за Пивару Први закупао те пиваре био је неки Риста Париповић-Рудничанин Он је одатле године 1842 Бучићевој војсци (својим земљалима) слао пиво Данас ту више не ради пивара, него има гостионица и башта У тој пивари има повећа сала у којој је држала своје седнице знаменита Скупштина светоандрејска (1858 и 1859) која је прогласила повратак Обреновића у Србију Сад је ту официрска задруга

Венеција Тако се зове она равница дуж десног брега савског од ушћа топчидерске реке доле до Београда У ту равн прелази преко Саве железница, ту је главна железничка станица, ту је житни трг, монопол дувана, и мало помало отима се, насипањем, од воде и остала равн

Та се Венеција некад називала и Циганска бара

Видинкапија Ова је капија била у данашњој Душановој улици излаз из вароши у предграђе Данас је тешко казати где је местимике била, тек је то онде близу оне творнице где се твори електрика И та је капија била озидана тесаним каменом, и утврђена дебелим дирецима, над њом је била стражара, где су седели низами који су стражарили на капији Та је капија 1862 отета силом од низама У тој боју одликовао се је члан палилулског кварта Моја Богдановић

Врачар западни зове се онај део београдске вароши од крагујевачког друма до Луде куће (Докторове куле) На овом су Врачару Велика касарна, Војна академија, Нова касарна, Етнографски музеј, Болница краљице Драге, Кућа за глувонеме и Опсерваторија

Врачар источни зове се онај део данашњег Београда који се од двора пружа навише ка селу Мокром Лугу,

а шири се између крагујевачкога друма и палилулске цркве. На том је Врачару Велика војна болница, посланства немачко и аустро угарско, католичка црква, Енглезовац, и црква Свети Сава.

Господарска механа На трамвајској прузи из Београда у Топчидер, близу ушћа топчидерске реке у Саву, на левој страни пута, има једна старинска кућа која се зове Господарска механа. Тридесетих и четрдесетих година ту је била скела за превоз свиња преко Саве. Ту је била и царинарница. Господар Јован наредио је те је та царинарница и ова механа за марвене трговце кулуком начињена. Царинарница је одатле дигнута, а остала је механа, која се и да нас зове Господарска, а имање је државно.

Према тој механи, на савској обали, још стоји магацин где се некад стоварала со. Испод тога магацина пристао је 25 јан 1859 пароброд који је довезао кнезове Милоша и Михаила. Одатле су они на колима кроз густе масе света, улицама Милошевом и Абаџиском, отишли у Велику цркву, а оданде кроз Стамбол-капију Теразијама у Двор.

Господска улица Данашња Бранкова улица, она од Зеленог венца до „Златног коња“, пре се звала Господска улица. Ту су биле с горње стране куће Хербезова, Тенкина, Марковићева, Станишићева и Симићева, а с доње стране Ђерманова, Стејићева, Мариновићева, Шилићева и Бранковићева. Ту је улици највише прозвао „господском“ Милош Поповић, уредник Српских новина, кад је, педесетих година, у њој, у кући Ст. Марковића, био отворио књижару, која је дошњије прешла на Велимира Валожића, а да нас припада сину Велимирову Милошу. То је била прва књижара у Србији.

Док су Турци били у Београду, из двора се у Велику цркву ишло свакад Господском улицом на Варош капију, а на Стамбол капију врло ретко.

Гробље ново Још године 1853 изишла је једна одлука државне власти да се дигне гробље са Ташмајдана, јер су га већ опкопиле куће. Та је одлука дуго остала мртво слово. Тек године 1882, после санитетског закона, Београд

је изабрао за гробље место на десној страни долине Булбулдера, земљу откупио, нивелисао, насуо, оградио зидом, начинио насип од Тркалишта до тога места и подигао вијадукт преко Булбулдера За све то потрошено је 166 669,58 динара

У тој огради је место за сахрањивање православних, католика, протестаната, Турака и Јевреја ешкенаског обреда Јевреји пак сефардског обреда имају своје оделито гробље мало ниже овога српскога

Сахрањивање у Новом гробљу почело се 17 августа 1886, и први је онде укопан Драгутин, син Вељка Димовића, баштована

Гробље старо Колико се сада зна, Београђани су своје мртве сахрањивали од некадашње Варошкапије наовамо ка Зеленом венцу, и доле ка Тоскиној чесми Одатле је гробље измештено на Ташмајдан око године 1828 На Ташмајдану је гробље остало до године 1886, а од те године београдски се мртви сахрањују у Новом гробљу преко булбулдерског потока На оном гробљу на Ташмајдану начињена је 1835 црква и посвећена св јеванђелисту Марку По тој цркви, гробље се то каже и Гробље код Маркове цркве, а некад се рече и Палилулско гробље, јер је главна нурија овој цркви Палилула

Брег Ташмајдан, који је над овом црквом, највише личи да је она Чупина хумка где је спаљен Св Сава

Два бела голуба Двокатна кућа, од дрвене грађе пок Јове Кујунџића, била је на оном данас празном плацу који лицем гледа право ка Коларцу и Стамбол капији, а ребрима је окренут Хилендарској улици и улици Два голуба

На тој кући Јова је имао цимер маказе и два бела голуба Он је, у шали, говорио да је то једно голуб, а друго је голубица А маказе су знак његова терзиског заната Сад те куће нема А целом крају оном остало је име Два бела голуба

Дедија или Дедина Оно брдо које се, међу падином Мокрог Луга и долином Топчидерске реке, најлак спушта ка Сави, зове се Дедија или Дедина Било је и једно

мање брдашце које се звало Мала Дедија, па је то брдашце раскопано кад се градио пут у Топчидер Тако се име Мала Дедија изгубило, а остало само име Дедија или Дедина То је оно брдо где су данас виногради и летњиковци Ђоке Си мића, Н З Поповића, Браће Ђорђевића, Рајовића, Ђурића, Павловића и других Београђана У новије време ретко се и чује име Дедија или Дедина, него се обично назива Топчидерско брдо

Делиска чесма Онда где је сада трокатна кућа Николе Спасића (пре Панђелова), за Турака је био делиски конак, где је седео војвода (турски старешина) који је судио Турцима ерлијама за мање ствари Пред тим конаком била је чесма, која се звала Делиска чесма, јер су у оном конаку боравиле и делије (турски војници) Сада је чесма измештена преко пута уз плац академски, а од ње се и оно место околу зове Делиска чесма Сам точак не знам докле ће остати, јер је само за време допуштено да се онде на мести

Докторова кула Главна зграда данашње куће за сумануте била је имање доктора Хуниберта, који је као лекар служио кнеза Милоша скоро две десетине година Он је на чистом пољу врачарском, на десном брегу мокролушког погока, далеко од ондашње вароши београдске, начинио кућу, коју су Београђани прозвали Докторова кула, које јој је име остало и до данас

Ту је он био насадио цвећа и плодна воћа, а кад су га Београђани питали што је отишао тако далеко од вароши, он је одговарао „Биће ово некад средина Београда!“

Дорћол Управо дорт-јол, четири пута, раскршће Тако су Турци звали оно раскршће где се крсте Дубровачка улица и улица Душанова Од тога се онај цео крај вароши прозвао Дорћол

Бартоломео Хуниберт (1800—1851) родом Талијан лекар кнеза Милоша и његов политички саветник По повратку у Италију средно је своје успомене из Србије, које су после његове смрти објављене под насловом „Историски оглед о устанцима и самосталности Србије“ Дело је, у преводу М Веснића, изишло на српском језику 1901 г („Српски устанак и прва владавина Милоша Обреновића“)

Ђеризи Има два стара ђериза или водовода којима је вода долазила у Београд Први прима воду уврх Булбулдера Он је озидан и затворен Његова је вода пређе ишла преко Палилуле, кроз митрополитову башту, преко Скадарске улице на Чукурчесму и на Сакачесму онамо ка Граду Сада се вода из тога водовода стаче у резервоар на Тркалишту, па се оданде разводи у све јавне чесме на дунавској страни Београда

Други ђериз прима воду у Малом мокром лугу, где су такозване римске чесме Овај није затворен него се и Мокролужани служе њиме Вода из њега спроводи се у резервоар код Дома за напуштену децу, а оданде се разводи у јавне чесме на савској страни

Овај је ђериз пређе ишао преко Симићева мајура, поред војне болнице, поред Двора, па Теразијама, на „Руског цара“ (гостионицу), па на Делиску чесму, и на „Грчку краљицу“ (гостионицу) у Град

Код споменика кнеза Михаила намештена је 1891 године спона старога водовода са новим с Белих вода Али се воде из старога водовода у нови пуштају само у великој несташници, и на врло кратко време

Сва вода по београдским кућама долази са Белић вода

Енглезовац Онај део нове београдске вароши од Славије до цркве Св Саве, и од крагујевачкога друма до онога широкога поља на истоку, зове се Енглезовац, по Енглезу Макензији, који је то место купио од Ђоке Симића, и населио га А неки то зову и Савинац, по црквици која је дигнута у славу Св Сави Пре пак док је то имање припадало старом газди, звало се је Симићев мајур

Зданије код Јелена У почетку пете десетине прошлога века подигао је кнез Михаило Обреновић велику трокатну кућу на покој близу саборне београдске цркве Та је кућа на свом јужноисточном рогљу имала од бронзе јелена, као свој белег Зато се најпре и звала Зданије код јелена После једног пожара у тој кући, јелен је скинут, и она се даље звала Зданије Дошњије је кнез Александар Карађорђевић начинио здање на пијаши (оно што је данас општински суд) Тада се она кнез-Михаилова кућа прозвала

Старо здање Још доцније, та се кућа прозове Гранд-хотел У тој кући пре пожара била је велика сала за позоришне претставе А у њој су се и они пријатељи илирства четрдесетих година састајали и своје идеје ширили Место тога са стајања звало се Илирска касина И та је касина изазвала Београђане који нимало нису симпатисали илирству, да оснују Читаоницу, која се у свом почетку звала Читалиште, које је отворено у општинској згради, баш преко пута од тога „Зданија“, 24 фебруара 1846 (Гледај под Ч и т а о н и ц а)

Зелени венац На оној београдској пијаци у коју улазе улице једна с Теразија, друга од Старог телеграфа, трећа од Варошкапије, четврта од Саве, а пета из Абаџиске чаршије, има једна старинска, гломазна двокатна кућа, у којој је некад била мања гостионица са знаком Зелени венац Од тога се цео онај крај прозвао Зелени венац

И пијаца Зелени венац ту је испред те старе куће

Зерек Оно место Дубровачке улице где њу пресеца улица која од Велике пијаце и полиције води онамо ка Граду, зове се Зерек Са Зерека се улица Дубровачка доста стрмо спушта ка Дорћолу и иде даље ка Дунаву Зерек кажу да значи поглед, видик, а оданде и јесте леп и широк видик доле низ Дунав, на Банат, а и на Миријевско и Вишњичко брдо

Јалија Јалија се зове она равна десна обала Дунава од Града низ воду до испод вароши Београда Тако се зове и засељен део те равни, управо доњи део Дорћола, онај што је ближи к Дунаву

На Јалији је јеврејска мала И јеврејска основна школа у тој мали зове се и пише Школа на Јалији

Јевремовац Данас Ботаничка башта, која припада Великој школи То је, до године 1889, било имање краља Милана, које му је остало од оца, а звало се Јевремова башта, по ранијем газди, Господару Јеврему, деди краљевом Поклонивши ту башту Великој школи, краљ Милан је углавном да се прозове Јевремовац Тако је постало то данашње име,

Пред Јевремовцем је чесма, а више те чесме нова основна

школа, коју је општина подигла на плацу који је Вучић поклонио београдској болници

Југовићева велика школа у Београду, 1808. Кад се с Велике пијаце Вишњићевом улицом пође доле ка Дунаву, остављајући десно Главну полицију, а лево Текију, долази се на раскршће Вишњићеве и Јевремове улице, и ту на левој страни има двокатна кућа старога кроја, с неколико димњака на крову, од којих на највишем су роде давно свиле своје гнездо. Пред кућом је мала авлија и већа капија са два камена за седење.

У тој кући била је Југовићева Велика школа, која је отворена 1 септембра 1808.

После пропасти од 1813. та је кућа опет отишла у турске руке. Доцније је њу купио од Турака неки Кутула, а после Кутуле дошла је у руке данашњем газди бакалину Дади.

Испод те куће мало северније, била је Сакачесма, која је сада измештена на рогаљ улице Јованове и Дубровачке.

Калемегдан значи градско поље. И он је, до изласка Турака из Града (1867), одиста био чисто поље око Града. На том пољу некад су се вежбали турски војници, у једном крају, овамо према Великој цркви, до године 1857, Београђани су држали своја сена, а пошто у јесен те године сена изгореше, више нису ту ни садевана. На оном пропланку према гостионици „Круни“, 29 новембра 1830 били су разапети шатори, те су се ту први пут састали кнез Милош и београдски везир Хусејин-паша. Онде пак где су данас липе према градској (сада затвореној) „Ороспикапији“, била је 28 јануара 1859 начињена висока трибуна, застрта црвеном чохом. Около су стајали српски скупштинари, чиновници, и народа много од Срба и Турака. На тој трибуни кнез Милош је саслушао султански берат од године 1275, којим се поново утврђује на српском престолу.

После бомбардовања Београда (3 јуна 1862), и пошто би углављено примирје између Срба и Турака, конзули гарантних сила, за сигурност тога примирја, енглески и руски разапеше на Калемегдану своје шаторе и развише своје заставе, па су ту боравили, а француски је конзул отишао у Град, и на градском бедему разапео шатор, и онде је бора-

вио, докле су турски топови с Града зијали на варош, а одо
вуд од вароши су, дуж Калемегдана, биле барикаде и српска
војска

На Калемегдану, на нарочитој трибуни, пред војском
турском и српском, пред кнезом Михаилом, митрополитом,
министрима и саветницима, пред Риза пашом, последњим
београдским мухафизом, и пред многобројним светом,
6 априла 1867, око 10 сати пре подне, прочитан је султански
ферман од 5 дана Зилхице 1283 године = 29 марта 1867,
којим се градови у Србији уступају кнезу Михаилу Тада
је на градским бедемима српска стража заменила стражу
турску, и кнез Михаило свечано је ујахао у Град београдски
као у српску тврђаву Народној радости тога дана није било
мере!

Пошто је одмах затим турски гарнизон отишао сасвим
из Београда, и пошто су Срби добили Град у своје руке,
Калемегдан се је почео уређивати и засађивати Данас је то
најлепши парк у Београду, коме лепоту увећава и сам при
родни положај

Калемегдан мали зове се источни део тога градскога
поља, које још није уређено ни засађено

Кајабурма Кајабурма или Карабурма зове се онај
нос или врх од брда врачарског што се спушта у Дунав испод
Београда а више села Вишњице

Гу се обично погубљавају они које судови осуде на
стрељање

Више Кајабурме је кланица, а испод Кајабурме фабрика
за платно све нове зграде и нове радње

Ковач на кући Она кућа у Поп Лукиној улици
бр 14 у којој је данас Државна штампарија, припадала је
најпре ковачу Штајнлехнеру, који је њу и начинио На
крову те куће Штајнлехнер је био наместио ковача, у при
родној величини, с кожном кепељом о врату, с чекићем у
руци и с наковњем пред њим То су деца радо гледала и
чудила се ковачу на кући Доцније је Штајнлехнер ту кућу
продао држави, а ова, оправљајући и проширујући горњи
бој, скине с куће ковача, и сада га нема на крову У овој
кући седео је Јован Хацић (Милош Светић) кад је боравио

у Београду ради писања извесних закона Ту се, код њега, састајала ондашња београдска интелигенција, а и опозиција ондашњему стању ствари у Србији

Лауданов шанац То је онај велики шанац који је од Дунава унаоколо преко Врачара до у Саву ископао Принц Јевђеније против великог везира, који је долазио у помоћ опсађену Београду Доцније је тај шанац обнављао ђенерал Лаудон, кад је он опсађивао Београд

По овом доцнијем обновљачу, шанац се сад зове Лаудонов, а Принца Јевђенија мало ко и зна

Шанац је овај на много места уравњен са земљом, а мегмице је остао готово цео

Лиман на Сави Доле на Сави где је данас нова кућа пок Јове Крсмановића, па још на запад ка води, био је Лиман од Саве, у који су обично долазиле босанске лађе Око тога Лимана живели су Турци који су држали магазе и каванице, у које су падали Турци Бошњаци који су се лађама спуштали у Београд Српска власт имала је ту једног служитеља, који је од тих лађара Бошњака тражио путне исправе, да их преда српској полицији, али су Турци волели своје тескере предати паши, који је такође ту имао свога човека Једном српски пандур, неки Ђорђе Нишлија, затражи од једне лађе, која је већ била пристала и пружио скеле за излажење, да му се даду путне тескере, Турци не хтедну дати тескера, а Ђорђе дигне скеле и отрући лађу низ воду! Тек онда Турци даду тескере Али управитељ вароши Београда тога Ђорђа тргне к себи, да у ревности својој што не прекорачи Овај је после, 2 јуна 1862 на Чукурчесми рањен смртно, умро у болници

Еле, 24 јула 1860, на том Лиману посвађају се Срби и Турци, и међу њима легне крв Чак се морао из касарне довести официр Бучовић са стрелцима, да сукоб не би узео веће размере Тада су Турци дигнути одатле, а Лиман се мало помало сасвим засуо О њему су онда све гарантне силе добијале ноте, а данас му се у Београду и име хоће да заборава!

Манојлова башта Онде где је данас пијаца Зелени венац, била је некад Манојлова башта, прво место за

шетњу ван вароши У тој башти се први пут почело точити пиво (1834 и 1835), које је преношено из Земуна У ту башту, ради теферича, некад су се из Конака код Велике цркве извозиле у канатама на волујским колима јетрве кнегиња Љубица и госпођа Томанија — Ту се педесетих година отпочело зидати позориште, изидано је било до цокла, па се после одустало, једно с подводног места, а друго с недостатка новаца Сад је ту пијаца Зелени венац

Место је то некад припадало кнезу Макси Ранковићу из Остружнице

Мокри луг Тако се зове поток који, протичући из међу Докторове куле и Вајфертове пиваре, испод „Моно пола“ стаче се у Саву Тако се зове и долина тога потока онде где је пресеца крагујевачки друм Изнад врела овога мокролушког потока има два села која се зову Мали Мокри Луг и Велики Мокри Луг Сељаци у ова два села досељени су из Сврљига још за Карађорђева ратовања и ту настањени Њихове жене већином још носе одело сврљижанскога кроја и боја

Ороспикапија С Калемегдана се улазило у Град на две капије на ону која гледа ка југоистоку, на коју се улази и данас, и на ону што је спроћу оних липа у парку, и што гледа ка Великој цркви Срби су ову капију звали Карађорђева капија Кажу да је Карађорђе на ту капију улазио у Град А Турци су је затворили, и звали су је Ороспикапија, ваљда зато што су на њу улазили у Град Срби, непријатељи њихови

Савакапија Савакапија била је онде где се данас низа степенице од семинарије слази на Саву Ту је била повећа касарна за низаме, подигнута на тврдим темељима, на којима су некад били и топови наперени уза Саву

Ова се капија некад звала и Бањалучка капија

И с ове капије низами су отерани 1862

А године 1806, 29 новембра, Срби су на овој капији најпре продрли у опсађену дотле београдску варош

Сава мала (село) Ово село било је насељено дуж Циганске баре (Венеције) од данашње Антулине куће па

горе чак до данашњих монопола Селу Савамали био је запис, зборно место, онде где је сада тобџиска пијаца, пред Бајлоновом каваном Ту је о Маркову дне играло коло На ту светковину долазио је и кнез Милош и Савамалке су му давале ките цвећа

Доцније кнез Милош је наредио те су Савамалци дигнути одатле и пресељени у Палилулу Многи су се на то љутили — а дато им је боље место

Сењак Трамвај, идући из Београда ка Топчидеру, када мине монопол и Јакшићево имање, уставља се код Сењака, те онде излазе они који иду у винограде на Дедини Ту је велики општински плач међу два пута На том плацу до пре неколико година држали су Београђани своја сена, пошто им она на Калемегдану на крају септембра 1857 изгоре Сад ту нема сена, али је име Сењак остало оном плацу и околини

Славија Велика гостионица на дно Енглезовца Од те гостионице Славије и она се сва околина зове Славија, што означава део вароши И коњски трамвај вози између Калемегдана и Славије

Споменик Излазећи из Београда друмом крагујевацким, кад се пређе Лауданов шанац и обори се ка потоку Мокром Лугу, на лево се види мали парк са неколиким гробовима и у среди споменик Тај споменик први пут је подигао 1848 Кнез Александар јунацима који су пали при освајању Београда 29 нов 1806, а после је тај споменик обновио Краљ Александар I И куће око тога парка зову се „код Споменика“ Други споменик је подигнут Кнезу Михаилу на месту где је била Стамболкапија

Стамболкапија Онде где је данас празна чистина, између позоришта, апотеке и споменика Кнез Михаилова, била је некад тврда и Србима страшна Стамболкапија Сва ондашња београдска варош била је опасана од Саве до у Дунав дубоким ровом и високим шанцем, у који су били усађени дебели палисади (храстова дебла, горе зашиљена)

Кроз ту тако тврду ограду у београдску се варош могло ући, и из ње изићи, на Савакапију (на Сави), на Видин капију (у дунавском крају), на Варошкапију (од Велике цркве на југ), и на ову Стамболкапију. Од свих тих капија ова Стамболска била је и највећа и најтврђа, а у грађевинском погледу и најлепша. Озидана је била као какав градић са тврдим сводовима поврх којих је био дебео слој земље, са пространим доле унутра ходницима, и многим казаматима за обитавање војника, који су ту држали стражу. Израда је била од тесаног камена и од цигле.

Кроз њу се пролазило на три пролаза у среди велики за кола, а са стране по један мањи за пешаке. Врата су сва била од дебелих храстових греда, па је по њима прикована јака гвоздена оплата, на којој су се виделе улупљене рупе од куршума при нападима.

Стамболкапију зидали су Аустријанци за оно време докле су држали Србију.

Ову капију од пољане, која се пружала горе ка Теразији и ка Палилули, растављао је дубок ров, који је често био пун воде. Зими се та вода некад и ледила, а лети се покривала зеленим жабокрекком, и свакад је била прљава, јер се у њу свашта бацало.

Преко тога рова, изнад те воде, од уста Стамболкапије онамо ка Теразији, пружао се дрвени мост, тридесет до четрдесет метара дугачак, управо донде где су данас врата од Коларчеве пивнице.

Пред устима тога моста, одојуд од теразиске стране, где је сада авлија Мешовалине куће, био је велики брег нане сене земље, који је собом заштићавао мост и врата Стамболкапији од нападача.

Пут који је из Београда на Стамболкапију излазио преко моста, делио се одмах на два крака: један је ударао десно од тога брега ка Теразији, а други лево — ка Палилули и Ташмајдану.

Ту нигде није било ни куће ни дућана, него је лети расла голема травуљина, највише кукута, а зими је та травуљина била сува, али се већином држала усправно. Из те велике травуљине у свако доба могли су јурнути или пси или зли људи на путника сама и без оружја!

Коље на које су Турци набијали Србе ударано је ван Стамболкапије и ван дрвенога моста, поред пута који води на Теразију Мученици су окретани лицем у поље, овамо ка Србији, да заплаше друге, који би поумили поћи њиховим трагом, то јест који би поумили да устају против турске силе у земљи српској!

Та тврда, та страшна Стамболкапија срушена је из те меља по заповести Кнеза Михаила у пролеће 1866 Рушење је почето у половини априла, а довршено 19 маја 1866 Најпре су рушена оба крила са стране, па после средина и тврди сводови и стубови унутрашњи У рушевини је нађено више ђулади разне величине и један бакарни ибрик пун мутне воде, која није ни на што ударала

Ташмајдан значи каменолом, место где се вади камен за зидање, али се тако зове и спољни облик тога брега из кога се камен вади На Ташмајдан је 1828 пресељено београдско гробље од Варошкапије, на Ташмајдану је 1835 начињена палилулска црква у славу св Марку Црква је брегу Ташмајдану са запада, а мени је мајдан с истока, теме пак брегу Ташмајдану и сад је засејано гробовима

На сву прилику овај брег Ташмајдан је она Чупина хумка где је спаљено тело Светога Саве!

Текија Она зграда на Великој пијани, на рогљу Вишњићеве улице, баш спрочу Велике полиције, зове се Текија, јер су у њој, за турске власти, дервиши држали своје богомоље и састанке За српскога доба та је зграда припадала Србима, и у њој је испустио своју душу први српски министар просвете Доситеј Обрадовић 1811

Теразије Уводећи воду у варош Београд, Турци су дуж онога ђериза (зиданог водовода) који узима воду из мокролушких изора, на извесним даљинама, зидали куле, на које су водоводним цевима узводили воду, да би она добила виши скок за свој даљи ток Такве куле биле су једна онде где је данас теразиска чесма, друга готово онде где је сада кавана „Руски цар“, а трећа је била онде где је сада кавана „Грчка краљица“

Од те три куле највећа је била она на Теразијама Та је кула, поред своје веће висине, стајала на пространој чистини, далеко од околних кућа, а била је и виша од свих околних зграда Све те куле Турци су звали теразија за љоду Од тога се цео онај крај нове београдске вароши, нарочито од Двора до близу Стамболкапије, и данас зове Теразије А Теразиски квартал, за управу вароши, обухвата једну шестину Београда

Топчидер Река топчидерска извире у атару села Рипња, а увире у Саву у дно аде Циганлије Данас се нарочито зове Топчидер оно државно добро које се пружа с једне и с друге стране те реке од Цареве Ћуприје горе до близу села Кнежевца На том простору било је пре село Рвати, па је расељено, а земља му узета у састав државнога добра, које се све данас зове Топчидер

У Топчидеру је стари дворан Кнеза Милоша (1831), у ком је он и умро (14 септ 1860), црква (1834), чесма, салон, стаклена башта, велики парк, и онај парк где је 1865 слављена педесетогодишњица Србије, касарна, кошутњак, где 1868 погибе Кнез Михаило, расадници за пољску привреду и још друго штошта Топчидер се овде помиње тек да се сачува од заборава оно што заборав прети да покрије, али Топчидер, и по оном што у њему има данас, и што се је имало пре, или што се онде догађало, заслужује да буде предмет нарочитог говора и описа

Тоскина чесма У улици Поп-Лукиној, која иде од Варошкапије поред Државне штампарије у Савамалу, има једна чесма с горње стране улице Ту је чесму градио неки Београђанин Тоска, коме је кућа била тој чесми прекопута Сада нема у животу Тоске, кућа је његова добила другога газду, чесма је отишла ка имању новог сајбије, а точак за воду измештен је мало више, тек се увек зове „Тоскина чесма“, и она и онај крај око ње

Фићирбајир Турци док су живели у Београду, Калемегдан је био прави калемегдан, то јест чисто градско поље, овога данашњег парка није било! Онда су Турци ону ивицу Калемегдана која је окренута к Сави, и којом се

сада пружа широка стаза од Града право ка семинарији и к Великој цркви, звали Фићирбајир, а то, веле, значи брег за размишљање

Фишеклија У ову улицу која се данас зове улица Краља Александра, и која иде од некадашње Баталцамије до Тркалишта, били су исељени трговци барута и фишека, и дућани су им били на оној страни дуж старог гробља Тада се улица звала Фишекциска улица или краће Фишеклија Сад је нестало фишека, па и трговаца фишекција, а улица се прозвала Александрова, тек је неки и сада зову Фишеклија — Место фишека сад се тамо продају старудије старе хаљине, старо посуђе, и свакојака стареж

Хумка од године 1830 Оно место с кога је 30 новембра 1830 с великом свечаношћу објављен султански хатишериф о унутрашњој независности Кнежевине Србије, налази се у порти палилулске цркве, 60—70 хвата на север, баш до гроба пок Милоја Лешјанина И данас се познаје прилично висока земљана подина, на којој је била трибуна за читање хатишерифа и берата На среди те подине сад је точак воде која бије из општега водовода! Около су гробнице одличнијих Београђана и дрвеће засађено ради хлада

Царева ћуприја Претпоследња трамвајска станица од Београда ка Топчидеру зове се Царева ћуприја, јер је баш спрочу оне зидане ћуприје на топчидерској реци Некад је том ћупријом прелазео главни друм, који је озго низ Посавље слазио к Београду, али од Остружнице није ударао Макишем крај Саве, него је хватао осушнице брегове на Железник и Жарково, па прешавши том Царевом ћупријом реку Топчидер, пресецао је брдо Дедину и у равницу савску слазио код Сењака

Који је цар градио ову ћуприју и када, данас се не зна

Читаоница београдска Повише порте и олтара Велике београдске цркве, општина је четрдесетих година подигла нову пространу кућу за своје основне школе

Некако у то доба у Београду се стекоше неколики пријатељи загребачкога илирства. Ти људи обично су се са стајали у „Зданију код Јелена“ и место својега састајала звали су Илирска касина. Као носиоци тога илирства сећам се да су онда помињани Гај, који је тек као гост долазио у Београд, и неки Голуб, професор Других се имена не сећам.

Али се против тога илирства дигла, особито пред крај 1845, жива опозиција међу Београђанима. Најжешћи и најревнији противник илирства био је неки Јелесије Вукајловић, онда српски чиновник, а доцније 1848 прешао је у Карловце на ону Народну скупштину. Оданде пак отишао је у ред бораца против Маџара, и у том је рату погинуо!

Вукајловић и његови помагачи покренули су у Београду све који су имали власти, гласа и новаца, те се тако саставило друштво за Читаоницу, и то се друштво сместило у предње три велике собе у оној згради основних школа, баш према Старом здању.

То друштво избере себи за претседника мајора Мишу Анастасијевића, за потпретседника Радована Дамјановића, помоћника министра унутрашњих послова, а за деловођу Павла Арс Поповића.

Читаоничко друштво састави правила за свој унутрашњи рад, и преко месне полиције 2 јануара 1846 поднесе их министру унутрашњих послова на одобрење. Споразумевши се с министром просвете, и добивши и његов приставак, министар унутрашњих послова одобри поднесена му правила под 9 јануара 1846, и о том извести друштво преко полиције.

По тим правилима, која су онда имала свега 17 тачака, члан читаонице могао је бити сваки Србин свештеног, војног и грађанског реда који пристане да сваког месеца плаћа по цванцик (80 динарских пара). Бази Велике школе и Богословије имали су бесплатан приступ у читаоницу.

Кад се за читаоницу уписало већ 150 чланова, кад се за њу добио тако удобан стан на онако лепу месту, кад се набавило колико је требало намештаја, онда се на покладе у недељу 24 фебруара 1846 сазове свечани скуп за отварање те нове установе. Дође митрополит Петар и многи високи чиновници и одлични Београђани. Архимандрит Га

врило с једним протођаконом освети водицу и покропи цео стан и присутне Потпретседник читаонице Раја Дамјановић беседом отвори скуп, и позове професора права у ондашњем лицеуму Максима Симоновића да држи свечани говор

Симоновић је био учен човек, патриота, и одличан говорник. Овом приликом он је речито доказивао потребу да се Срби слажу у својим општим радовима не гледајући одакле је који родом, и да увек љубе оно што је њихово народно, српско

Овај професор Симоновић још је у једној свечаној прилици у Читаоници узео реч, и позвао је све присутне да онако свечано изиђу на Врачар, на место где је спаљен Свети Сава, и ту да Светитељу одају дуг синовље захвалности. И одиста су сви изишли на Врачар. Симоновић је и онамо говорио тако одушевљено да су многима удариле сузе. Одудушевљен том лепом беседом, Јован Филиповић, чиновник, а Карловчанин родом, исплете венац, те говорника Симоновића увенча венцем захвалности, и у име скупа изјави му најлепша осећања

Овај случај прича г Никола Христић, један од првих чланова Читаонице, али се, нажалост, не може да сети где је местимице извршена та захвалност према Светитељу Сави, српском просветитељу

Пред крај године 1846, управа је Читаонице (2 новембра 1846) добила одобрење да може издавати свој лист, који се звао Новине Читалишта Београдског. Прве године овим је новинама био уредник Павле Арс Поповић, а друге године одменио га је Петар Радовановић, који је доцније био директор основних школа

Као што је већ казано, по правилима сваки члан Читаонице дужан је био плаћати по један цванцик месечнога улога, али су неки давали добровољно по један дукат на годину (што је износило 15 цванцика), неки су давали по два, а неки и по три дуката. Мајор Миша Анастасијевић, од постања Читаонице па до смрти своје (која га снађе између 26 и 27 јануара 1885), давао је сваке године по 300 цванцика. Зато је њега друштво читаоничко сваке године бирало за претседника, па боравио он у Београду или на страни. Кад није био у Београду, замењивао га је потпретседник

И српски владаоци, од постања Читаонице до 1902, давали су том заводу по 300 динара на годину

У Читаоници су се, кроз дуго време њенога живота, држали многи важни скупови, веће школске свечаности, важнији научни зборови, и други састанци. Сећам се скупа лицејске Српске младежи, и онога из кога је никао Послено трговачки одбор у Београду.

Од свога постања 1846, Читаоница је живела и радила, кад више кад мање, до 1902, када је спала, на 38 чланова. Те године Читаоница је имала капитала од чланских улога 5 602 динара, а готова новца имала је 4 206 динара, осем тога она има лепу библиотеку, збирку старина, доста слика и већ овешталог намештаја, а и архива њена није без вредности.

Године 1902 управа читаонице уступила је две собе Руском клубу, а себи је задржала само једну собу за врло мали број својих похођача.

Чубура На југоисток од Светосавске црквице и Енглезовца, а источно од онога споменика борцима од 1806, у долини, на имању пок Стевана Миљковића, саветника, била је стублина из које је текла лепа изворска вода. Испод те стублине била је бара где су ловци ловили патке. Та стублина звала се Чубура. Сад је место стублине усађено буре, па се опет извор зове Чубура. Од те Чубуре цео онај крај кућа, дућана и механа зове се Чубура.

Чукарица Из Београда идући друмом уза Саву, по што се пређе топчидерска река, и још мало се пође равницом уза Саву, удара се у брег који се као гребен спустио баш у Саву. Тај брег је просечен ради ширега колскога друма. Пре једно 55—60 година, у дно тога брега била је механа села Жаркова, јер то место и јесте на жарковачком хатару. Ту механу држао је дуже времена неки Стојко Чукар из Београда. По његову имену, или боље по његову надимку, то се звала Чукарева механа, а сад се зове Чукарица.

4

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. БЕОГРАД: ВРАТА ИСТОКА, КАПИЈА ЗАПАДА
Катарина Колаковић
Београд: Евро, 2015.
2. КУЛТУРНА ИСТОРИЈА СРБА: ПРЕДАВАЊА
Јован Деретић
Београд: Euro Book, 2016.
3. ПЕРУНОСЛАВИЈА: О ПАГАНСКИМ БОГОВИМА У
НЕПАГАНСКА ВРЕМЕНА
Дејан Ајдачић
Београд: Алма, 2016.
4. ЦИХАДИСТА ИЗ СУСЕДСТВА: ИСЛАМСКА ДРЖАВА
ПРЕД НАШИМ ВРАТИМА
Халид Фуад Алам
Београд: Евро, 2015.
5. СРПСКА УМЕТНОСТ 1950–2000: ПЕДЕСЕТЕ
Јерко Јеша Денегри
Београд: Orion Art: Тору, 2013.
6. СРПСКА УМЕТНОСТ 1950–2000: ШЕЗДЕСЕТЕ
Јерко Јеша Денегри
Београд: Orion Art: Тору, 2013.
7. СРПСКА УМЕТНОСТ 1950–2000: СЕДАМДЕСЕТЕ
Јерко Јеша Денегри
Београд: Orion Art: Тору, 2013.
8. СРПСКА УМЕТНОСТ 1950–2000: ОСАМДЕСЕТЕ
Јерко Јеша Денегри
Београд: Orion Art: Тору, 2013.
9. АНТОЛОГИЈА КУЋА
Ранко Радовић
Београд: Orion Art: Радио-телевизија Србије, 2016.
10. У СРПСКО-ВИЗАНТИЈСКОМ КАЛЕИДОСКОПУ:
АРХИТЕКТУРА, НАЦИОНАЛИЗАМ И ИМПЕРИЈАЛНА
ИМАГИНАЦИЈА 1878–1941
Александар Игњатовић
Београд: Orion Art: Архитектонски факултет Универзитета,
2016.
11. ГЛОБАЛИЗАЦИЈСКЕ ИЗВЕДБЕ: КЊИЖЕВНОСТ,
МЕДИЈИ, ТЕАТАР
Дубравка Ђурић
Београд: Orion Art, 2016.
12. ЕКСПРЕСИОНИЗАМ У СРПСКОЈ АРХИТЕКТУРИ
Ђорђе Алфировић
Београд: Orion Art, 2016.

13. ТЕОРИЈА СЕНКИ
Паоло Мауренсиг
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
14. УТОПИЈА ПРАВИЛА: О ТЕХНОЛОГИЈИ, ГЛУПОСТИ И
СКРИВЕНИМ РАДОСТИМА БИРОКРАТИЈЕ
Дејвид Грејбер
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
15. ПРИВАТНА ПОШТА ЛАЗАРА ПРЕДОЈЕВИЋА: РОМАН
Јованка Живановић
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
16. ТЕЛО
Виктор Јерофејев
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
17. ЛУТКАР
Јустејн Гордер
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
18. НУЛА К
Дон Делило
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
19. RAPE SATÀN ALEPPE: HRONIKE FLUIDNOG DRUŠTVA
Умберто Еко
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
20. СИЛА ДОБРОТЕ: ДАЛАЈ-ЛАМИНА ВИЗИЈА ЗА НАШ
СВЕТ
Данијел Големан
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
21. ХРОНИКА СУМЊЕ
Владислав Бајац
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
22. ЛУТКА ОД МАРЦИПАНА
Мухарем Баздуљ
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
23. ПОСЛЕДЊА НОЋ НА ПЛАЖИ ТРЕМОР
Микел Сантјаго
Београд: Evro book, 2016.
24. ЈАНИЧАР
Саша Ћорђевић
Београд: Evro book, 2016.
25. УСПОН ЗЛА
Роберт Галбрајт
Београд: Evro book, 2016.

26. ПРЕД СВИТАЊЕ
Сузан Луис
Београд: Evro book, 2015.
27. УЛИЦА СВИТАЦА
Кристин Хана
Београд: Evro book, 2016.
28. ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ДАО РЕЧ
Ерик Стори
Београд: Evro book, 2016.
29. УБИЦА АНДЕШ И ЊЕГОВИ ПРИЈАТЕЉИ
Јунас Јунасон
Београд: Evro book, 2016.
30. ХЕР ИСАКОВИЦЕВО БЛАГО
Дани Ватин
Београд: Evro book, 2016.
31. НЕВИДЉИВИ ЧОВЕК ИЗ САЛЕМА
Кристофер Карлсон
Београд: ИКР Evro, 2015.
32. СЛАВУЈ НАД ПИРИНЕЈИМА
Кристин Хана
Београд: Evro book, 2015.
33. КАРНЕВАЛ СЕНКИ
Роџер Џон Елори
Београд: Evro giunti, 2015.
34. СЕЋАЊЕ НА 1942.
Лиу Џеџун
Београд: Утопија, 2014.
35. НАЈКРАЋЕ ПРИЧЕ 2015.
приредио Ђорђе Оташевић
Београд: Алма, 2016.
36. ПРИПОВЕТКЕ
Момчило Настасијевић
Београд: Алма, 2015.
37. ПРИПОВЕТКЕ
Милутин Ускоковић
Београд: Алма, 2015.
38. АРХИТЕКТУРА ПОДЗЕМЉА
Мирјана Лукић
Београд: Orion Art, 2016.

39. СИНЕКУРИСТА: ЈУНАК НАШЕГ ДОБА
Тео П. Федоров
Београд: Orion Art, 2016.
40. МИОДРАГ МИЋА ПОПОВИЋ 1923–1996
Милица Живадиновић
Београд: Orion Art, 2014.
41. ПРОЛЕГОМЕНА ЗА СВАКУ БУДУЋУ МЕТАФИЗИКУ
КОЈА ЋЕ МОЋИ ДА СЕ ПОЈАВИ КАО НАУКА
Имануел Кант
Београд: Федон, 2008.
42. ФИЛОЗОФИЈА ИСТОРИЈЕ
Георг Вилхелм Фридрих Хегел
Београд: Федон, 2006.
43. НА ПУТУ К ЈЕЗИКУ
Мартин Хајдегер
Београд: Федон, 2007.
44. НИЧЕ: ТОМ 1. И ТОМ 2.
Мартин Хајдегер
Београд: Федон, 2009.
45. СПИСИ И РАЗГОВОРИ
Мишел Фуко
Београд: Федон, 2010.
46. ЕСЕЈИ ИЗ ФЕНОМЕНОЛОШКЕ АНТРОПОЛОГИЈЕ
Макс Шелер
Београд: Федон, 2011.
47. СОКРАТ: МЕЛОДИЈА ФИЛОЗОФИЈЕ
Зоран Арсовић
Београд: Федон, 2012.
48. СЛОБОДНА ВОЉА: ПОРЕКЛО ПОЈМА У АНТИЧКОЈ
МИСЛИ
Михаел Фреде
Београд: Федон, 2012.
49. МАЈКЕ И КЋЕРИ: ЈЕДАН ПРОЖИВЉЕНИ МИТ
Ингрид Ридел
Београд: Федон, 2011.
50. СНОВИ МИХАИЛА БУЛГАКОВА
Оливера Жижовић
Београд: Федон, 2013.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Душан Батаковић: СРБИЈА И БАЛКАН: Албанија, Бугарска, Грчка 1914–1918 / Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2016.

Преузето из књиге

У Србији данас вероватно нема породице која не чува неку од страшних или светлих успомена на Први светски рат. За разлику од трагичног грађанског рата и окупације 1941–1944, када је народ Србије, подељен у више сукобљених идеолошких табора, страдао чешће од руке својих сународника него од окупаторских снага, у Првом светском рату су непојамна страдања полако падала у заборав после спектакуларних победа, као резултата заједничког војног напора читавог народа. У свакој породици, па и у мојој, сећање на Велики рат утиснуто је поносно у заједничко памћење, као трновит ход од страдалничког изгона до победничког повратка, проткано ретким примерима свесног жртвовања и беспримерног јунаштва. Један од мојих дедова је, на питање како је било у Великом рату, с нескривеним победничким самозадовољством лаконски одговорио: „Није, сине, ни било тако лоше, срушили смо три царства, турско, аустријско и немачко, а ослободили нашу поробљену браћу из прека“. На примедбу да је у том „паденију царстава“ нестала и савезничка руска империја, деда би резигнирано одмахнуо руком, немоћан пред жалосним нестанком царства Романових.

Одрастајући уз ратне приче и договорштине мога деде по мајци, Цветка М. Павловића, за мене је епопеја Великог рата већ у раној младости постала део не само личне историје, него, у вишеструко симболичком значењу, и важан део мога идентитета. Заједно с дедом, оплакивали смо јуначку смрт његовог оца, мога прадеде по мајци, Милована Павловића, из Бобовика код Владимираца, редова Дринске дивизије I позива, који погине у славној бици на Церу. Деда Цветко ми је често препричавао епизоде из бежаније породице у унутрашњост Србије, приповедао о страдању најближих рођака у бестијалним одмаздама ау-строугарских војника, о свом учешћу у Топличком устанку, и борбама када је као млади добровољац ослобађао Босну, носећи, километрима, на леђима једног од својих рањених сабораца. У поратној служби, деда Цветко је као жандарме-ријски поднаредник чувао најпре притвореног принца Ђорђа у Горњој Топоници, а затим и самога краља Александра на двору у Београду. Премда сам одрастао у родном Београду, „у кругу двојке“, заокупљен рокенролом и авангардним филмовима, моја присна веза са породичним ратним наслеђем – заједно са аутентичним увидима у нашу скорију прошлост, упијаним свакодневно,

бар десетак година пре уписа на студије историје – била је необично дубока и разноврсна.

У породици мога оца, мој деда Мирко Н. Батаковић, родом из села Ораха код Никшића, заједно са братом Божом, по капитулацији црногорске војске почетком 1916, прешао је као добровољац у српску војску, да би преко Скадра био пребачен најпре на Крф, а затим и на Солунски фронт, где је учествовао у свим борбама, као и у његовом завршном пробоју. Као добровољац, ђед Мирко добио је крајем 1920-их у ројалистичкој колонизацији имање у Војводини, у Липару код Куле, да би се касније настанио у Врбасу. Нешто сазнања о његовој личној епопеји добио сам од мога оца Томислава, пошто је ђед Мирко – по власти – тим речима, по занимању професионални ратник и јунак – умро пре мога рођења, иза њега је, уз гусле и приче о ратним подвизима, остало многобројно ордење црногорске и српске војске. Породичне судбине пратиле су ме, кад је Велики рат у питању, све до наших дана. Пред предавање у Народном музеју у Шапцу, у новембру 2014. године, разгледао сам изложбу о жртвама рата из 1914. у шабачком округу: окренувши се према монитору на којем су се низала имена цивилних жртава, појавила су се имена четворочлане породице Батаковића, рођака за које до тада нисам ни знао: они су, укључив и двоје мале деце, били побијени у аустроугарским репресалијама.

Мајчин отац, деда Цветко, из личног искуства ми је стално говорио да се Срби на Балкану могу ослонити једино на Грке, да се Бугарима и Албанцима не може веровати, а да су нам једини прави пријатељи, осим Руса, још само Французи. Увек наклоњен значају усмене традиције – на чији немерљиво велик значај ме је својевремено упућивао мој професор Радован Самарџић – као историчар често сам био у прилици да кроз густу шуму непрегледних количина историјског материјала, архивске грађе и наративних извора, проверавам оцене историје које су сачуване у нашем породичном искуству. Уз ретка одступања, показало се да је породично сећање подједнако вредно пажње, што ми је, при испитивању менталитета одређених националних и етничких група у ратним околностима, помогло да сагледам целовитију слику времена, која се редовно реконструише кроз скрупулозну, упоредну анализу расположивих историјских извора.

Албанија, Бутарска и Грчка у Великом рату, три су теме које сам годинама истраживао, а резултате тих истраживања сада саопштавам на овом месту, у књизи *Србија и Балкан 1914–1918*. Румунија је овде изостављена из два разлога: први је што Румуни нерадо гледају на сваки покушај да буду сврстани у балкански простор, инсистирајући упорно да су само део Југоисточне небалканске Европе, а други је слаба истраженост српско-румунских односа у овом раздобљу, као и много мањи значај учешћа Румуније за ток и исход рата на Балкану. Босна с Херцеговином, Црна Гора

и Војводина, са Србима у Хрватској, Славонији и Далмацији, обухваћене су уводним есејом написаним с циљем да се читаоцима пружи заокружена слика ратних напора српског народа изван Србије, и истакну, у одговарајућој мери, често запостављена поглавља о страшним прогонима којима је, због етничке и верске припадности, био изложен. Како је већина студија за ову књигу била завршена до 2014, изостало је, осим изузетно, навођење резултата из обимне литературе, наше и стране, која се у међувремену појавила. Овде су, уз моје студије додата и два важна историјска документа: мемоарски запис генерала Драгутина Милутиновића о командовању Албанским трупама (који сам својевремено објавио), и мало позната брошура са говором Р. Агатоновића у Народном представништву 1919, која добро допуњује, с подацима из других извештаја, мој претходни текст о бугарским злочинима у Србији.

У припреми овог рукописа драгоцену помоћ пружили су ми моји, заиста незамењиви, сарадници из Балканолошког института САНУ – Драган Бакић, Вељко Станић и Душан Фундић, као и агилни стипендисти Института са мог пројекта – Ања Николић, Јелена Радосављевић, Милош Војиновић и Милош Мишић, који, сви одреда, подједнако исказују посвећеност важним историјским темама и стваралачкој синергији у њиховој обради. Око прибављања литературе, ретких публикација и фотографија благодарност дугујем и Валентини Бабић и Краниславу Вранићу, такође из Балканолошког института САНУ.

У Београду, 3 септембра 2016, на рођендан моје предивне, тешко болесне мајке Милене...

Душан Т. Батаковић

2. Свејн Менесланд: СРБИЈА У XIX ВЕКУ У ОЧИМА СТРАНАЦА – SERBIA IN THE 19th CENTURY SEEN BY FOREIGNERS / Нови Сад: Прометеј, 2016.

Преузето са сајта: <http://www.politika.rs/sr/clanak/370329/Srbija-devetnaestog-veka-u-ocima-stranaca>

Србија деветнаестог века у очима странаца

Европа је упознала српску културу у првој половини XIX века кроз народну поезију, у периоду романтизма. Главна личност био је Јакоб Грим који се упознао са Вуком Караџићем и одушевљено пратио његов рад. Мало европских земаља доживело је такву темељну промену у XIX веку као Србија. Тачно је да су многе европске нације у том веку доживеле

велике промене, од претежно пољопривредних у индустријска друштва. Међутим, Србија се развила из једне потпуно назадне провинције Отоманског царства. Од друштва које су одликовале неписменост и примитивна пољопривреда, крајем века, Србија је израсла у модерну европску државу, међународно признату, са растућом индустријализацијом и образованом средњом класом. Првих деценија Србија је била ван интересовања западних Европљана, али је неколико пута у току XIX века доспевала у жижу међународне пажње.

Овим речима Свејн Менесланд, у књизи „Србија у XIX веку у очима странаца”, коју су објавили новосадски „Прометеј” и кућа „Sypress” из Осла, говори, цитирајући стране изворе, о Србији XIX века. Књигу на великом формату, луксузно опремљену, на више од триста страна, с великим бројем илустрација, с енглеског је превео Бранко Момчиловић. Аутор Свејн Менесланд, професор је емеритус славистике на Одсеку за литературу, културне студије и европске језике Универзитета у Ослу. Студирао је славистику у Ослу, Београду и Новом Саду. Члан је Норвешке академије наука и Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине.

Може се рећи да српска историја, XIX век, објашњава Менесланд, обухвата период од Карађорђевог устанка 1804. до убиства краља Александра 1903. Што се територије тиче, у ову књигу су укључене оне које су припадале српској држави XIX века. Описи јужних територија укључени су пре њиховог припајања Србији 1878. Територије које су припојене касније, у XX веку – Стара Србија (Косово и Метохија, Санџак) и Војводина, нису обухваћене.

Деветнаести век упознао је свет са Србијом. Наравно, било је и раније писаца који су забележили своје утиске о Србији, нарочито када су путовали кроз Београд, ка Цариграду. Рани примери су у XVI веку, Немци Јакоб фон Бецек, Штефан Герлах и Ханс Дерншварм. Турски град и тврђава оставили су снажан утисак на западне путнике. После отоманског освајања Београда 1521. тврђава је потпуно обновљена, а град је попримио оријентални изглед. Деветнаести век био је „златно доба” Београда као отоманског утврђења.

Град је имао осамдесет џамија и базара. Британац Едвард Браун путовао је кроз Србију и оставио занимљива запажања: „Кратак опис неких путовања по Мађарској, Србији, Бугарској, Македонији и другде” (Лондон, 1683). Други путници са запада, који су посетили Београд, у том веку, били су Немац Адам Фрајхер фон Херберштајн (1609) и Француз Луј де Еј де Корменен (1622).

Прва књига о догађајима у Србији у XIX веку књижица је коју је аустријски официр и војни писац Андреас Ритиг фон Фламерштерн написао 1813, о Карађорђу – „Czerny Georg, feldherrder servier Darstellung Seines Lebens Und Characters”. Портрет Карађорђа, из ове књиге, унет је у

ову књигу. Касније, 1829, чувени немачки историчар Леополд Ранке објавио је историју Српске револуције – „Die Serbische Revolution”. Проширена верзија преведена је на енглески. На тај начин, европско јавно мњење обавештено је о српским устанцима.

Европа је упознала српску културу у првој половини XIX века кроз народну поезију, у периоду романтизма. Главна личност био је Јакоб Грим који се упознао са Вуком Караџићем и одушевљено пратио његов рад. Грим је објавио приказе Караџићевих књига, од прве збирке народних песама из 1815, преко Српског рјечника из 1819, тротомног издања Српских народних пјесама 1823–1824, и Граматике 1824. Гетеово одушевљење народним баладама је допринело њиховој слави, а славни песници романтичари у целој Европи преводили су српске народне песме: Шарл Нодје, Проспер Мериме, Ламартин, Жерар де Нервал, Александар Пушкин, Волтер Скот, чак и фински национални песник Јохан Лудвиг Рунеберг (1830).

Тридесетих година XIX века странци су почели озбиљније да пишу о Србији, међутим, углавном су то запажања током путовања на Исток. Постојале су две могућности: Дунавом или кроз Србију. Један од првих путописаца био је Џорџ Кепел који је 1831. објавио у Лондону „Опис путовања преко Балкана”, у два тома. Два француска аутора, у повратку из Свете земље, путовала су 1834. преко Балкана и оставила записе о српским градовима, посебно о Нишу. Један је био славни француски песник Алфонс де Ламартин (1790–1869), а други његов сапутник др Жан Власт Деларојер. Ламартин је објавио своје „Путовање по Истоку” у Паризу 1835, а Деларојер своју књигу, истог наслова, следеће године. Чувен је Ламартинов запис о Теле-кули, надамак Ниша.

Славни британски археолог Остен Хенри Леард пропутовао је кроз Београд у време када је збачен кнез Милош и на власт доведен кнез Александар Карађорђевић 1842, што је описао у својој „Аутобиографији”.

Тек четрдесетих година XIX века објављене су књиге енглеских аутора које су у целини посвећене Србији. Прву је објавио шкотски дипломата и писац Ендру Арчибалд Пејтон (1811–1874). Године 1843. постављен је за генералног конзула у Србији. Објавио је велики број књига о источним темама: „Србија, или боравак у Београду”, „Истраживања на Дунаву и Јадрану, или допринос модерној историји Мађарске и Трансилваније, Далмације и Хрватске, Србије и Бугарске”, у две књиге.

Већина текстова у овој књизи, објашњава Свејн Менесланд, узета је из енглеских извора да би се избегло превођење и задржао оригиналан језички стил. То значи да текстови не одражавају ставове странаца у целини, већ само енглеских и америчких званичника. Можда ће савремени српски

читалац наћи много необичних, чак и увредљивих коментара и слика, али текстови и слике морају се оцењивати као сведочанство онога времена – XIX века.

Зоран Радисављевић

Рај или дивљина на истоку – извод из интервјуа са Свејном Менесландом

Преузето са сајта: <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:631185-Raj-ili-divljina-na-istoku>

Када је пре више од пола века, као студент славистике, дошао у Београд, једино што је из овдашње културе познавао норвешки академик и професор емеритус Свејн Менесланд била су Андрићева дела *На Дрини ћуприја* и *Травничка хроника*. Онда се толико „инфицирао” тим новим и непознатим светом, каже у разговору за „Новости”, да је читав живот посветио проучавању језика и култура са ових простора. Не само Србије већ и Босне, Македоније и Словеније.

Пред Сајам књига допутовао је у Београд како би представио нову књигу *Србија у 19. веку у очима странаца*. Ово богато илустровано и луксузно опремљено издање објавио је новосадски Прометеј.

– Књига даје слику свакодневице у Србији у 19. веку и представља неку врсту илустроване историје – објашњава Менесланд. – Ово није научно дело, већ је популарно писана књига, а сви текстови су паралелно штампани и на енглеском. Материјале сам сакупљао из илустрованих европских часописа тог времена, разних архива, антикваријата... Један од важних извора био ми је Феликс Каниц, али сам пронашао велики број слика и цртежа који никада нису виђени. Нисам распоређивао материјал хронолошки, него тематски – живот у селу, цркви, граду, на путу...

Колико је заступљен политички живот?

– У другој половини 19. века било је ратова због којих су долазили страни дописници. У то време илустровани часописи, које је имала свака европска држава као недељнике, на терен су слали и уметнике који су цртали догађаје. Пронашао сам слике уметника који су били, а и сада су веома познати и признати у својим земљама.

Као младу нацију у формирању, како су нас тада видели страни дописници?

– Углавном су били позитивни, јер су пронашли земљу која је била другачија од западне Европе. Дивили су се народним обичајима. Неки, ипак, нису били најбоље упућени, тако да има и предрасуда – мислили су

да чим пређу реку код Земуна, улазе у источњачки, „дивљи” свет. Тако да су једни били одушевљени и сматрали да су пронашли рај на земљи, док је за друге то био потпуно непознати свет.

Колико су подржавали нашу борбу за ослобођење и независност?

– Постоји мало извора који се односе на српске устанке. У то време Србија није била у центру пажње. Касније, када је постала кнежевина, интересовање се повећало. Можда је тек захваљујући преводима народних песама које се сакупио Вук Караџић српска култура постала позната у свету, што је било тек тридесетих година.

Да ли се у Србији у то време тешко живело?

– Рекао бих, по илустрацијама, да су сељаци у 19. веку доста добро живели, имали развијену пољопривреду, бавили се свињама. За странце ова књига може да буде занимљива јер даје увид у развој Србије, од те руралне, заостале земље у једну модерну европску државу.

Колику су улогу у развоју имали Обреновићи?

– Запад су веома занимале српске династије: сви ти проблеми, сукоби, убиства. Уосталом, историја српских династија има драматичан развој као код Шекспира. Али нису их интересовали само сукоби. Извештавало се и са свадби, пратило се и када је нека кнегиња или краљица била протерана или се вратила. Књигу завршавам убиством краља Александра и краљице Драге. На једној од последњих илустрација представљено је како народ, дан после атентата, чека краља Петра Карађорђевића, што је поглед унапред, нови почетак Србије – сви су задовољни што он долази.

У чему је специфичност овдашњих култура?

– Имате врло богату народну музику, ваш фолклор је нешто посебно. Ту је и изузетна књижевност, јер аутори са ових простора имају искуство, не само из историје, већ и савременог живота, на основу кога може да се створи врло добра и значајна књижевност. Наши писци то немају, код нас је живот досадан.

М. Краљ

3. Васа Казимировић: ЦРНА РУКА: личности и догађаји у Србији од преврата 1903. до Солунског процеса 1917. године / Нови Сад: Прометеј, 2013.

Преузето са сајта:

<http://www.politika.rs/sr/clanak/276146/Apis-je-bio-i-davo-i-Dzejms-Bond>

Издавачка кућа Прометеј из Новог Сада објавила је књигу Васе Казимировића *Црна рука – личности и догађаји у Србији од преврата 1903. до Солунског процеса 1917. године*. О овој обимној студији, на више од 800 страна, у Римској дворани Библиотеке града Београда, говорили су Чедомир Антић, Милош Казимировић и Зоран Колунџија. Реч је о репринт издању књиге која се први пут појавила 1997. године.

Тежиште књиге стављено је на казивање о тајном официрском удружењу „Уједињење или смрт”, названом Црна рука, основаном од непосредних извршилаца убиства краља Александра и краљице Драге Обреновић, и које је од једних окарактерисано као патриотска, а од других као превратничко-терористичка организација. Посебна пажња посвећена је настојањима првака овог удружења да постану одлучујући фактор у земљи и да, поред осталог, збаци с престола краља Петра Карађорђевића и његову династију. Основу књиге чини архивска грађа из страних и домаћих архива, као и необјављене дневничке белешке личности које су биле у прилици да сазнају многе тајне, а за свог живота нису смеле или нису могле да их обелодане. Осим архивске грађе и релевантне домаће и стране литературе (и оне која је нашој широј јавности мало позната), као важан извор информација аутору су послужили и записници са заседања Народне скупштине, који представљају ризницу података о приликама у Србији – и за време владавине Обреновића и за време владавине Карађорђевића.

Важан извор аутору је била и штампа, она иза које су стајале политичке партије. Многе податке аутор је нашао и у такозваној тиражној штампи, „марјаш-штампи”, која је задавала велике главобоље свим структурама ондашњег друштва у Краљевини Србији.

Уз напомену да су Аписа, у историографији и књижевности, називали или – Ђаво, или – Џејмс Бонд, Чедомир Антић је приметио да књига *Црна рука* заслужује сестру близнакињу, односно књигу која ће из страних извора осветлити деловање Црне руке, јер је Васа Казимировић користио пре свега домаће изворе.

Књига његовог покојног оца – *Црна рука*, објаснио је Милош Казимировић, део је замишљене, недовршене, трилогије о политичким обрачунима у Србији, од Карађорђа до данас. Посебно је занимљива прича о Драгутину Димитријевићу Апису, који је доживео судбину многих Срба, пре и после њега, с тим што његову главу курири нису носили у Истанбул (као Карађорђеву), нити је био изручен неком страном трибуналу, као што су то у више наврата захтевали Немци, Аустроугари и Енглези.

Књига *Црна рука* до детаља описује време и притиске којима је Србија била изложена. Али, исто тако, описује и бруталност оних који су

обећавали бољу будућност, чак и када су наступали у име српске добробити.

З. Р.

4. Дејан Томић: ЗНАМЕНИТИ СРБИ У ЗБИВАЊУ, КАЗИВАЊУ И АНЕГДОТАМА / Нови Сад: Прометеј, 2016.

Преузето са сајта:

<http://www.rts.rs/page/rtssr/Издаваштво/story/2289/izdanja/2495936/znameniti-srbi-u-anegdotama.html>

После објављивања књиге *Знаменити Срби у анегдотама* (Прометеј, Нови Сад, 1999) Дејан Томић је, упорним вишегодишњим радом, дошао до материјала за ново издање, двоструко веће по обиму и богатије по садржају.

Поред знатног броја „правих” анегдота, овде се налазе и многи текстови који су заправо примери који илуструју филозофске, политичке, педагошке и културне идеје и концепције актера. Сви ови текстови, гледани као целина, представљају веома занимљив мозаик о српској политичкој и културној елити током два века (од Доситеја Обрадовића, преко војвода, кнежева, владика и краљева, до Јована Дучића, Вељка Петровића и Иве Андрића).

5. Огист Боп: СА СРПСКОМ ВОЈСКОМ ОД НИША ДО КРФА 1915–1916: француска сведочанства – Avec le gouvernement et l’armée Serbe de Nich à Corfue 1915–1916: témoignages français / Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2016.

Преузето са сајта:

http://www.danas.rs/dodaci/nedelja/ogist_bop_od_nisa_do_krfa.26.html?news_id=299824

Од најчитанијих трилогија и званичних историја, до свечаних и тужних стихова песника – сва ова знаменита дела говоре о егзодусу библијских размера. Једно сведочанство посебно се издава и заслужује нарочиту пажњу читалаца. Реч је о, по обиму невеликој, књизи *За српском Владом од*

Ниша до Крфа: 20. октобра 1915 – 19. јануара 1916. Огиста Боп, потресном сведочанству из прве руке које је, на француском језику, објављено још лета 1916. године у Паризу, у издању Министарства иностраних послова Републике Француске.

Сâмо небо погледало је Огиста Боп, француског амбасадора у Србији под јесен 1915. године. А фортуна овом свом ретком миљенику подарила највећу привилегију коју само пробрани доживе у дипломатској каријери – да буде учесник и сведок историјских догађаја. Да учмалу атмосферу дипломатских синекура – досадних пријема, уштирканих кошуља и лакованих ципела, замени усколебаним временима, најнеприступачнијим врлетима, војничким шињелом и цокулама. Писац, заједно са колегама амбасадорима савезничке Русије, Енглеске и Италије, у кишну и хладну јесен 1915. креће у непознато. За српском владом. И тако, и сам, учествује у једној од највећих голгота савремене историје. У надљудском страдалништву, о којем ће потом, у својој књизи, сведочити дипломатски прецизно, морално деликатно и дубоко потресно.

Поход започиње 20. октобра 1915. у Нишу, вароши која је од краја јула претходне године замењивала Београд као престоницу Србије. Француски посланик описује атмосферу у граду који се мало по мало празнио и наводи да су зверства, „која су Аустро-Маџари починили у току своје офанзиве 1914. године” још била у живој успомени. Прва станица четворице савезничких амбасадора било је Краљево – „мало, чисто, мирно, са лепом околином” – и великом гостионицом „Париз” у самом његовом средишту. У Краљеву их затичу рђаве вести. Непријатељ је заузео Ужице, Ваљево такође. Српска Врховна команда напушта Крагујевац и премешта се у Крушевац. „Туга и неспокојство огледа се на свим лицима”, дочарава Огист Боп. Влада из Ниша у Краљево стиже 29. октобра касно увече. Наш хроничар не пропушта да забележи да је три дана раније председник српске владе, Никола Пашић, отпутовао у Врњце на сахрану „свог старог друга” Лазара Пачуа, министра финансија. Припремајући се за покрет, Боп и његов енглески колега, сер Чарлс Луи де Гра, са једног моста на Западној Морави у реку бацају печате и жигове својих посланстава како би се ослободили терета који није неопходан за тешку мисију која им предстоји.

Последњег дана октобра српска влада и амбасадори Споразумних сила крећу пут Рашке. Пут, који их од Краљева, долином Ибра, води ка Косовској Митровици, француски амбасадор назива „јединим путем који је остао Србији”. Прозлазећи надомак Студенице, коју је походио још 1891. године, приликом своје прве посете Србији, Боп читаоца подсећа на ово „ремек-дело српско-млетачке уметности”, а пишући о урођеном оптимизму у Срба храбри самога себе, ни не слутећи какве га све невоље тек чекају. У Рашкој, варошици од шесто душа, коју путописац назива орловским гнездом које „у свануће, у јутарњој светлости, заноси своје посетиоце”, Боп

бележи да је, до само пре три године, мост преко Ибра био граница Србије и Турске.

Већ првог дана новембра овај несвакидашњи дипломатски караван креће пут Митровице. Од Лепосавића, бележи амбасадор, наступају тешкоће. Мостова нема, а хладан Ибар однео је, приликом преласка, сандук са Боповом униформом. Као што је на више места ледена река преплавилa пут нашем путописцу, Митровицу је „била преплавилa покренута Србија”. „Јадни Срби!”, пише из Косовске Митровице, „њихове патње извињавају душевно стање у које су пали када су видели свој слом”. Гостионица „Бристол” постала је својеврсна дипломатска трпезарија у којој четворка савезничких амбасадора чека српску владу, Врховну команду и регента Александра који, овим редом, 12, 13. и 15. новембра стижу у Митровицу. Престолонаследник, кроз читаву књигу, као сваки прави ратни командант, увек је последњи у повлачењу. Пред поноћ 15. новембра, амбасадор Француске, кроз пуне, мрачне улице, с фењером у руци, одлази на састанак са председником српске владе. Пашић, „блед, руке му дрхте од узбуђења, као да му је било тешко говорити”, саопштава одлуку да се, због опасности да Бугари одсеку одступницу, раном зором наставља за Призрен.

Службеним возом, у два вагона друге класе, Пашић и српска влада, Врховна команда и војвода Радомир Путник, са четворицом савезничких амбасадора, 16. новембра, преко Приштине, крећу ка Призрену. Наш Француз, у том возу који путује Косовом, запажањем искусног дипломате, посматра српске министре и генерале: „Стојећи, на прозорима, дуж целог ходника, министри гледају – цела историја Србије пролази им испред очију”. „Страшна сеоба”, саосећа Боп. Већ на први поглед путописац се заљубљује у древни Призрен, поредећи га са Брусом у подножју античког Олимпа. У престолу Призрену још један поноћни састанак са председником владе Пашићем, који овога пута, пошто је у међувремену непријатељ пресекао пут за Битољ, и даље Солун, савезничким посланицима саветује да у најкраћем року напусте град: „Када ми будемо морали ићи, могу наступити догађаји чије последице нисмо у стању предвидети и у које представници Сила не треба да буду уплетени”. Огист Боп повинује се Пашићу, његовој хладнокрвној и прибраној одрешитости. Следећег јутра, у цик зоре 20. новембра, четири савезничка амбасадора и Пашићев помоћник у Министарству иностраних дела, Јован Јовановић, одважили су се у једну од највећих авантура у коју се једна дипломатска мисија икада упустила.

Место првог преноћишта, Таковицу, Огист Боп описује као „дивљу арнаутску варошицу, у коју се, још до пре неколико година, ни један европски путник не би усудио ступити”. Следећи конач је у манастиру Дечани, у коме је посебна почаст, „благодарење у част цареву, чији је представник стојао на традиционалном месту ктитора”, указана руском

амбасадору, кнезу Григорију Николајевичу Трубецком. И у Пећкој Патријаршији, где су заноћили идуће вечери, пробијајући се претходно сатима кроз метохијско блато и глиб. Најтежи и најопаснији део пута био је од Пећи до Подгорице. Описујући најокрутнију суровост долине Бистрице и планине Чакор, Боп примећује: „Дивља лепота овог места заноси нас; обузима нас осећај чаробног страха; обале Акерона нису могле бити друкчије”. На путу ка Бјелушком Хану енглески амбасадор Де Гра, задржан поледицом, сам самцит, сатима је у мрклој ноћи лутао и игром случаја извукао живу главу из снежне олује која је захватила „дипломате луталице” – како је себе и тројицу колега амбасадора у књизи назвао Огист Боп. Те ноћи, у Бјелушком Хану, у две мале собе трошне планинске колибе, на земљаном поду, један поред другог, заспали су на слами српски помоћник министра иностраних дела Јовановић, руски амбасадор кнез Трубецки, енглески сер Чарлс, италијански барон Николо Сквити и наш аутор, са својим секретарима, два конзула, драгоманом и послужитељем. Следећег дана за пут од Бјелуха до Андријевице, окован снегом и ледом, било им је потребно нешто дуже од тринаест сати, седам пешке и шест на коњима. Од Андријевице до Подгорице, кроз кланац Трешњевик на хиљаду и осамсто метара надморске висине, и мећаву која их је у стопу пратила, била су им потребна три конака. Осам дана путовао је овај конвој кроз беспућа Метохије и Црне Горе, без икаквих вести, потпуно одвојен од осталог света. „Путовали смо мислећи једино о садашњици, не знајући никад где ћемо заноћити.” Првог дана децембра, савезнички посланици парном лађом стижу у Скадар.

Огист Боп пружа мало познато сведочанство: да је српској влади за растојање од Призрена до Скадра, преко Љум-куле, Везировог моста и долином Белог Дрима, било потребно четири дана. Регенту Александру, који је Призрен напустио последњи, и овај тежак пут превалио са својом гардом, требало је два и по дана. Врховна команда, која је пратила носилку старог војводе Путника, Албанију је прешла за једанаест дана. Из Скадра, „вароши коју су аустријски аероплани бомбардовали посвакодневно”, аутор сведочи о драматичној ситуацији у којој се налазила по албанским гудурама расута Србија. Аустријанци су заузели Ловћен и отпочели преговоре о сепаратном миру са Црном Гором, а амбасадорова најкрупнија брига била је како да с једне на другу обалу Јадрана, из Бриндизија у пристаниште Свети Јован Медовски, француска ратна морнарица пребаци преко потребне залихе хране измореној и изгладнелој савезничкој српској војсци. Из своје базе у Котору, аустроугарска флота је вребала савезничке лађе, а 15. децембра због недостатка намирница војнички оброк је смањен на половину. Боп сведочи да су два дана касније порције смањене на трећину, а 18. децембра хране више није било. Четрдесет и шест војника умрло је од глади између 16. и 17. децембра. Аутор из прве руке сведочи о „тужном дефиловању живих лешева који су корачали с муком, мршави, испијени, суморни, црна лица, угашена погледа”. Француски амбасадор

диви се, на овом страшном месту, српским див-јунацима: „Никаква жалба није се чула са усана ових људи. Само би проговорили х л е б а; то је била једина реч коју су имали снаге изговорити”. Сведок на овом месту постаје учесник, и на двадесет и седми рођендан регента Александра, успева да обезбеди помоћ из Француске – испоруку хране; двопек, брашно, фураж и два милиона динара у ситној монети – која је у Св. Јован Медовски стигла из Бриндизија. Престолонаследник га позива и каже: „Ах! Господине Бопе, какав ми је поклон послала Француска данас за мој дан рођења! Није ми могла дати лепши и који би ме учинио срећнијим!”

После капитулације Црне Горе, каже Боп, донета је, 13. јануара, одлука да се напусти Скадар и крене пут Св. Јована Медовског. Док се мали дипломатски конвој и српска влада кроз непроходне мочваре пробијају ка јадранској обали, аутор бележи: „Костурница кроз коју путујемо расте нам пред очима, а многи живи нису изгледали ни мало боље од мртвих”. У пристаништу у Медови, Француз сведочи о још једном сусрету са председником српске владе, „призору очајања који се не да заборавити”. „За белим дрвеним столом, налакћен и утонуо у мисли – Пашић. Овај човек који тако влада собом, кога су најразноврсније недаће увек нашле чврста и прибрана, није могао да савлада узбуђење које га је обузимало. За часак, застали смо пред овим болом.” Огист Боп описује и српске министре који су, скупа са њиховим сапатницима амбасадорима Споразумних сила, 15. јануара ујутру стигли у Бриндизи: „Када их човек погледа, мислио би да види пред собом дављенике којима непрестано лебди пред очима њихов бродолом: читава једна земља беше потонула”. Дан пре него што се 19. јануара 1916, у пет часова поподне, српска влада искрцала на Крф, у Бриндизију је за Пашића организован пријем код италијанског краља Виктора Емануела. „У очима Европе, Србија још постоји”, закључује Огист Боп.

У лето 1916, књига *За српском Владом од Ниша до Крфа* била је директна и снажна подршка ратним напорима Србије. Данас, она представља најпотресније сведочанство о најтежим тренуцима и највећим патњама у којима се налазио наш народ, држава и војска. Веродостојно сведочење из прве руке које се истиче великом тачношћу и јасноћом, јер долази из пера једног дипломате од расе, прекаљеног тешким мисијама које су га од Цариграда, Лиме, Петрограда и Јерусалима, где је представљао тада моћну Француску, у предвечерје Великог рата довеле у Београд. Врхунац каријере, коју је завршио као француски амбасадор у Кини, Огист Боп је доживео после Првог светског рата, када је у Пекингу своју пуну меру дао другујући са њеним будућим лидерима, Денг Сјао Пингом и Чу Ен Лајом.

Душан Спасојевић
амбасадор Србије у Турској 2010–2013

(Писцу ових редова није познато да нека београдска, нишка, краљевачка или митровачка улица носи име Огиста Бопа. Нити да генерације српских дипломата изучавају његово дело, које представља редак вапај против преовлађујуће дипломатске културе данашњице – где је све опшанчено високим зидовима конвенционалности и надмене свечаности, сведено на питање удобности и умешност уљудног опхођења. Зато радује одлука београдске издавачке куће Чигоја штампа, да на стогодишњицу почетка Великог рата објави репринт српског издања Бопове књиге, штампане у Женеви давне 1918. године.)

6. Данко Шипка: ЈЕЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА: од аутобуса у бегу до јаја на снегу / Нови Сад: Прометеј, 2016.

Преузето са сајта: <http://www.mikroknjiga.rs/store/prikaz.php?ref=978-86-515-1164-9&pismo=latinica>

Језичка географија постоји као стручни термин. Ради се о географској документацији распрострањености језика и њихових својстава. Термин лингвистичка географија има још строже одређене термилошке особине конкретног лингвогеографског приступа. Овде комбинацију речи „језичка| географија” користимо знатно опуштеније. Нешто у стилу Бајагине „Позитивне географије”. Циљ нам је да покажемо разноврсност, првенствено лексичких система и средстава у различитим језицима. У том смислу бавимо се лингвистичком екологијом – истицањем онога што је посебно, занимљиво, разноврсно у неких пет до седам хиљада језика (како по коме) који се говоре широм земног шара.

Књига је популарно-лингвистичка, намењена најширем кругу читалаца које занимају језичке теме, поглавито међујезичке разлике и лингвистичка разноликост света у коме живимо – од аутобуса у бегу (кад ми заправо закаснимо на аутобус, кажемо: побегао ми је аутобус, као да је намерно бежао од нас) до јаја на снегу (што је дослован превод назива за шненокле у стандардном немачком).

О аутору

Данко Шипка бави се лексикографијом, металексикографијом и лексикологијом. Објавио је бројне речнике, од којих се издвајају: Речник српско-пољских међујезичких хомонима и паронима (Издаваштво Универзитета Адама Мицкјевича, 1999), SerboCroatian-English colloquial dictionary, 2001), Савремени српско-енглески и енглеско-српски речник

(Прометеј, 2013), Велики српско-енглески и енглеско-српски речник (Прометеј, 2014).

Од лексиколошких и металексикографских студија ваља поменути: Речник опцених речи (Прометеј и Корнет, 2011), Основе лексикологије и сродних дисциплина (Матица српска, 1998, друго допуњено и прерађено издање 2005), те *Lexical Conflict: Theory and practice* (Издаваштво Кембричког универзитета, 2015).

5

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД ЈУЛ–АВГУСТ 2017. ГОДИНЕ**

1. АРЗАМАС
Ивана Димић
Београд: Лагуна, 2017.
2. БИТИ КАО РЕКА
Пауло Коељо
Београд: Лагуна, 2016.
3. БОГ МИ ЈЕ СВЕДОК
Макис Цитас
Београд: Лагуна, 2013.
4. ДВЕ ГОДИНЕ, ОСАМ МЕСЕЦИ И ДВАДЕСЕТ
ОСАМ НОЋИ
Салман Ружди
Београд: Вулкан издаваштво, 2015.
5. ИСУСОВИ МЕМОАРИ
Вук Драшковић
Београд: Лагуна, 2015.
6. ЛУТКА ОД МАРЦИПАНА
Мухарем Баздуљ
Београд: Геопетика издаваштво, 2017.
7. НАИВАН. СУПЕР.
Ерленд Лу
Београд: Геопетика, 2003.
8. ПРАЗНИК БЕЗНАЧАЈНОСТИ
Милан Кундера
Београд: Лагуна, 2016.
9. ПУТОВАЊЕ У МАЛИ ДРИБЛИНГ
Бил Брајсон
Београд: Лагуна, 2016.
10. ШУМ ВРЕМЕНА
Џулијан Барнс
Београд: Геопетика издаваштво, 2016.